

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Första kammaren.

Nr 12.

Onsdagen den 16 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Forslund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 92, angående höjt bidrag till pediatrik klinik och poliklinik i Stockholm;
nr 98, angående inlösen av ett av Motala ströms kraftaktiebolag upptaget obligationslån;
nr 102, angående tillsynen över anordnande och begagnande av hissar i boningshus m. m.;
nr 103, angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet;
nr 104, angående inrättande av en personlig professur för professorn K. B. J. Karlgren; samt
nr 111, angående ersättningar för skador vid eldsläckning.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 91, angående anslag till en centralnämnd för skolungdomsutbytet med utlandet m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 93, med förslag till lag om den 1 majs likställande i vissa hänseenden med allmän helgdag; och
nr 96, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i visa fall av betalningskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 97, angående försäljning av vissa lägenheter å Grängesbergs gruvallmänning i Kopparbergs län.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 99, angående gäldandet av vissa haverikostnader m. m.; samt
nr 100, angående befrielse för J. P. Johansson från vissa arrendeavgifter.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 101, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 105, angående ytterligare statsunderstöd till ett torrlägningsföretag inom Millesviks och Eskilsäters socknar av Värmlands län;

nr 106, angående viss ändring i gällande allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation; samt

nr 107, angående befrielse för Axel Strömdahl och E. F. Ericson, Stockholm, från viss betalningsskyldighet till kronan på grund av borgen vid virkesköp.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsittet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 108, angående avskedsersättning åt extra kronojägaren C. A. Ehrnberg; nr 109, angående pension åt förre polisuppsyningsmannen C. Hellgren; nr 110, i fråga om pension åt förra sjuksköterskan vid garnisonssjukhuset i Boden Rut Sofia Levin; samt nr 114, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § 1 mom. förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsittet Kungl. Maj:ts proposition nr 116, angående pension åt överläraren vid tekniska skolan i Stockholm H. F. Langlet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtande nr 11.

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 179 i första kammare av herr *Domö* m. fl. och nr 287 i andra kammaren av herr *Bagge* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning rörande de åtgärder, som kunde vidtagas i syfte att förhindra allmänfarliga arbetsinställelser, samt om framläggande av de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 179 och II: 287 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *P. Sandström*, *Wistrand*, *Skoglund* och *Sandström* i Härnösand, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning rörande de åtgärder, som kunde vidtagas i syfte att förhindra allmänfarliga arbetsinställelser, samt om framläggande av de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)

Herr **Wistrand**: Herr talman! Frågan om åtgärder mot allmänfarliga arbetskonflikter är redan en gammal fråga, som upprepade gånger varit föremål för riksdagens behandling och som vid inte mindre än fyra olika tillfällen föranlett hänvändelse till regeringen med anhållan om utredning i frågan, en utredning, som emellertid hittills inte kommit till stånd. En sådan utredning begärdes också senast av den s. k. Nothinska kommittén, men inte håller denna begäran har föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

När vi trots dessa hårda öden icke förtröttats utan ånyo återkomma, är det därför, att denna fråga enligt vår mening i längden inte kan undgå att finna sin lösning. Det är ju så, att samhället i sin egenskap av arbetsgivare ensamt är underlägset alla andra grupper av arbetsgivare i konflikter. Det besitter inte de maktmedel, som övriga arbetsgivare ha på grund av sitt medlemskap i starka organisationer, men framför allt är att märka, att samhället inte gärna kan vidtaga den åtgärd, som är det yttersta maktmedlet också på arbetsgivar-sidan, arbetsinställelsen, d. v. s. lockouten — liksom strejken är det för de anställda. Är det inte i själva verket en anomali, att samtidigt som man strävar efter att på alla sätt utvidga samhällets intressesfär och gör gällande, att det bör tillägnas sig större och större delar av produktionen eller i varje fall få allt större inflytande över denna, lämnar man samhället i den sämsta ställning och ger det den sämsta rätten, då det gäller att tillvarata sitt intresse i den verksamhet, det redan nu utövar, och som framför allt och till mycken väsentlighet består i att tillhandahålla samhällets medborgare mycket viktiga förnödenheter — jag tänker då närmast på gas, elektricitet, vatten och annat liknande.

Nu invänder man emot kraven på en lagstiftning mot allmänfarliga konflikter: vad är det, som inträffat? Vi ha, säger man, inte på senare tid sett några flagranta fall, vilka kunnat påkalla samhällets ingripande. På det vill jag svara: är det verkligen en god politik från någon synpunkt att invänta dessa flagranta fall? De ligga dock på intet vis utom möjligheternas gräns, ehuru de inte förekommit på senare tid. Men vem garanterar, att detta tillstånd kommer att vara länge och för all framtid? I det fallet är tiden full av överraskningar, och de kunna komma i det mest oväntade sammanhang. Underlåtenheten att handla i tid då man utan svårighet skulle kunnat handla kommer då helt visst att bli föremål för mycket och allvarligt klander. Och då jag vill påstå detta, gör jag det med stöd av den erfarenhet, som vi fått i dessa dagar. Vi ha, såsom alla i denna kammare veta, för närvarande en mycket vittgående konflikt, som intimt berör allmänhetens intressen men dock på intet vis gör det i den omfattning, att den skulle kunna vara att rubricera som »allmänfarlig» konflikt — jag syftar på restaurangkonflikten. Den berör allmänhetens intressen mera direkt än man i regel är van att finna vid konflikter, men är dock av underordnad betydelse i jämförelse med konflikter vid ett gasverk eller ett vattenledningsverk. Emellertid har reaktionen mot den varit mycket kraftig, och konflikten har föranlett mycket skarpa och hårda uttalanden även från de kretsar i samhället, där man eljest är van att se en fientlig inställning mot en rättslig reglering av frågan om samhällsfarliga konflikter. Tidningen Social-Demokraten säger: »Skulle inte samhället reagera, om statens järnvägar tillsammans med de enskilda banorna lockoutade personalen och strandsatte allmänheten? Och skulle icke myndigheterna ingripa, om Stockholms gasverk eller spårvägar vägrade medborgarna sina tjänster?» Skånska Social-Demokraten säger: »Gör slut på striden. Man är förargad över de rubbningar, som den vållar i landets inre normala liv», och Arbetet säger, att »lockouten kommer inte att göra personalen schack och matt, men den drabbar hårt icke blott tredje man och framför allt handelsresandena utan genom dessa även fjärde man, grosshandelsfirmorna, och femte man, fabri-

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)
kanterna, och slutligen sjätte man, fabrikanternas personal, och sjunde man, minuthandlarna inom respektive branscher. Och allt detta är meningslöst, emedan det icke gagnar syftet.»

Nu har det ju på intet sätt gått mig förbi, att dessa uttalanden till stor del häva sin grund i att den konflikt, som de vända sig emot, till formen är en lockout och inte en strejk, och att uttalandena antagligen inte skulle ha gått i samma tonart, om man låtit utvecklingen verka några månader och låtit det komma till strejk på en senare tidpunkt än den, vid vilken konflikten nu kommit till stånd. Men jag vill ogärna tro, att huvudsynpunkten i dessa yttranden uti framstående organ av den socialdemokratiska pressen bara bottna i en så primitiv uppfattning som att man riktar sig mot konflikten endast i dess egenskap av lockout. Jag tror mig hava rätt antaga att också strejker på samma område och av motsvarande omfattning skulle föranlett stämningar vilka kanske inte blivit så prononcerade, när de kommit till offentligt uttryck, men som i själva verket hade bottnat i samma känsloläge. Det är nämligen inte att taga fel på, att man här har att göra med en ganska utbredd uppfattning hos medborgarna angående allmänhetens rätt att bli tillgodosedd utan hinder av pågående arbetskonflikter och som, om det skulle gälla andra och viktigare ting än den för allmänheten i själva verket tämligen överkomliga restaurangkonflikten, skulle komma känslor av verklig indignation att låga upp. Det är inte fråga om, att därest det gällde exempelvis en konflikt, som skulle hindra allmänheten i en storstad att få vatten, verkliga känslor av indignation skulle uppäckas, som skulle göra kravet på åtgärder mot samhällsfarliga konflikter oemotståndligt. Skall nu verkligen samhället och medborgarna behöva finna sig i sådana konfliktsituationer, innan man går till handling? För mig ligger det alldeles uppenbart, att när man skall behandla ett stort, viktigt, allvarligt och, jag vill gärna medge det, svårösligt problem, bör man söka reda upp saken under en situation, då det finns alla förutsättningar för att tro, att man kommer att handla objektivt, därför att luften inte är upprörd av stämningar, orsakade av hat, olust och allt, vad en dylik allmän konflikt kan föra med sig. Det synes mig, som om det just ur denna synpunkt skulle vara bättre att nu taga upp frågan, därför, att nu skulle den verkligen kunna behandlas såsom det heter *sine ira et studio* och utan att det finns några, som gå till problemets behandling vare sig med hämndkänslor eller med känslan av att se sig undertryckta och därför vid ett allmänt stämningssläge efter en konflikt riskera att inte få sina behöriga intressen tillgodosedda.

Det rör sig om ett område, där det är svårt att lagstifta. Det är otvivelaktigt, men just därför behöver denna utredning komma till stånd. Frågan kräver att bli löst, och jag tror verkligen också att en lösning tjänar de arbetarintressen, som förmena sig ha att vinna på att den förhalas. Det är ju nämligen så — det är alldeles klart — att en utredning, som skulle fränkänna personalen inom vissa delar av landets produktionsliv strejkrätten, inte kan gå ut på något annat än att samtidigt i en eller annan form ge kompensation här för. Det finns flera uppslag till frågan om hur denna kompensation skulle ordnas. uppslag som bland annat återfinnas i det nothinska betänkandet och som naturligtvis skulle bli föremål för mycket allvarlig omprövning. Frågan är, om inte personalen skulle ha största nyttan av, att den prövningen komme till stånd under en tid, då ingenting på något håll inträffat, som kan ge anledning till ovanliga känslor mot en kär, som kanske i en annan situation på grund av en inträffad konflikt har att möta allmänhetens upphetsning.

Man har gång på gång under senare tid hänvisat till, att denna fråga så intimt hänger samman med de pågående förhandlingarna mellan svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, att man borde avvakta dessa för-

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)

handlingars resultat. Jag måste ju säga, att jag har ytterligt svårt att förstå, vad dessa förhandlingar skulle ge för utvecklingen av denna fråga, och lika svårt att förstå den saken hade den nothinska kommittén, som samtidigt som den förordade sådana förhandlingar på övriga områden, vad beträffar dessa allmänfarliga konflikter, yrkade på en särskild utredning utan sammanhang med sådana förhandlingar. Det som kan komma fram vid dessa förhandlingar, kan kanske först i tredje, fjärde eller femte led få någon betydelse för frågan om hur allmänfarliga konflikter skola lösas, och hänvisas frågan till en utredning nu, torde dessa förhandlingar hinna slutföras under tiden och alltså kunna befrukta även den utredningen.

I år förefaller det mig dock, som om man från motsidan använder dessa förhandlingar i något annat sammanhang, och man giver invändningen därom en annan touche. Man säger: dessa förhandlingar äro så viktiga för näringslivet, att vi böra undvika den allra minsta sak, som skulle kunna irritera dem. Det är otvivelaktigt, menar man, att om frågan om allmänfarliga konflikter komme upp och gäve anledning till en utredning, så skulle man därigenom ha skapat ett oroselement, vilket skulle hindra dessa förhandlingar att löpa i samma banor som de annars skulle följa. Jag vill framhålla att den där nyansen icke alls är ny, den är en gammal, mycket gammal bekant. Vi känna igen den från tillkomsten av lagen om kollektivavtal och arbetsdomstol och huru man då från socialdemokratiskt håll red på, att denna lag skulle komma att förstöra förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare och hur man till och med, om jag inte minns alldeles fel, vidtog en timmes demonstrationsstrejk landet runt för att hindra den. Lagen antogs ändå, och nu voterar denna kammare riksdag efter riksdag utan debatt avslag å motioner om denna lags avskaffande. Jag tror inte på denna stämning. Om jag trodde på den, skulle jag anse den vara värd det största hänsynstagande, ty jag tillmäter dessa förhandlingar den största betydelse. Men denna stämning är, det vill jag påstå, konstruerad och falsk. Den bottnar i ingenting annat än ett underskattande av allmänandans och samhällskänslan hos Sveriges arbetarklass. Det kan inte och får inte vara så, att vår arbetarklass som sådan sätter detta lilla gruppintresse hos några relativt små grupper framför samhällets eget intresse, om de skulle komma i motsatsförhållande.

Jag skulle, herr talman, vilja sluta mitt anförande med att säga: jag kan inte neka till intrycket, att det är ett andligt fattigdomsbevis, att denna fråga ännu skall ges ut för att vara så ömtålig, att den inte skulle kunna lösas i samförståndets och även i enhällighetens tecken. Vilken är det som för närvarande behärskar den samhällsmakt, för vilken ett i detta fall enligt min mening mycket primitivt arbetarintresse vägrar att böja sig? Och vilken är det, som man vill förvägra en med arbetarna jämställd parts ställning i deras inbördes förhållanden? Det är ju i själva verket samma arbetarklass. Hela tvistefrågan är, synes det mig, om arbetarklassen, som nu vuxit fram till att bli en maktägande klass i samhället, skall våga ge sig själv fribrev på att bevaka samhällets intressen när de behöva bevakas gent emot separata grupperns trånga klassintressen. Statsministern yttrade häromdagen i ett tal några ord, som jag för min del vill skänka det allra livligaste gillande. Han sade: »Då samhällets och den enskildes intressen gå isär, då måste samhällets rätt gälla.» Jag tycker, att det är ödets ironi, att den första fråga, som kommit upp till parlamentarisk behandling efter det att detta yttrande fälldes, vägrar man giva en lösning, där samhällets rätt får bli gällande. Här gäller det en vital punkt, där viljan eller förmågan att förverkliga statsministerns maxim brister. Att man på detta område inte tilltror sig annat än att låta enskilda intressen ännu dominera över samhällets rätt, det är enligt min uppfattning,

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)
trots en mycket glädjande utveckling av förhållandena på arbetsmarknaden, ett bevis på att vi ännu inte hunnit så långt som vi borde.

Herr talman! Såsom förhållandena äro, nödgas jag yrka bifall icke till ett utskottsutlåtande utan till en reservation. Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av fyra ledamöter i utskottet.

Herr **Norman**: Herr talman! Första hälften av herr Wistrands anförande och likaså slutet gav intrycket att här skulle nu vara fråga om, att riksdagen skulle taga principiell ståndpunkt till föreliggande spörsmål, huruvida det är lämpligt eller icke, att samhället använder sig av vissa maktmedel för att i förekommande fall hävda sin överhöghet. Så är emellertid inte förhållandet. Visserligen sade herr Wistrand, då han erinrade om att detta problem är en gammal fråga, som många gånger varit föremål för riksdagens övervägande, att någon utredning hittills inte kommit till stånd. Det är ju dock inte hela sanningen. Herr Wistrand medgav också, att det inte var så, då han erinrade om den utredning, som igångsattes med anledning av riksdagens skrivelse år 1934.

Läget nu är det, att denna fråga såsom en del av det stora spörsmålet om arbetsfredens främjande varit föremål för en förberedande utredning av särskilda sakkunniga. Dessa sakkunniga ha anvisat vissa riktlinjer för ett fortsatt bearbetande av detta spörsmål, och de ha också erinrat om, att det har sitt sammanhang med många andra spörsmål på arbetsfredens och arbetsrättens område. I det läget blir ju här fråga närmast om att uttala förtroende eller misstro inför behandlingen av ett ärende, som är föremål för Kungl. Maj:ts övervägande. Andra lagutskottets majoritet har icke ansett, att det föreligger någon anledning att genom att nu tillstyrka en riksdagsskrivelse på något sätt uttala något misstroende mot regeringen och — vad som är kanske viktigare — inte heller något misstroende mot den arbetarpart, som det här är fråga om. En riksdagsskrivelse nu i detta ärende skulle otvivelaktigt tolkas som uttryck för ett misstroende mot denna parts ärliga vilja att lojalt fullfölja sina åligganden under såvitt möjligt fredliga förhållanden. Utskottet har på denna grund med hänvisning till vad utskottet skrivit i fjol, eller att frågan inte har kommit i något som helst annat läge, avstyrkt den föreliggande motionen. I fjol erinrade utskottet om de förhandlingar, som nu pågå mellan arbetsgivar- och arbetarparten, och då utskottet nu hänvisar till utlåtandet av i fjol, så erinrar utskottet givetvis även i år om detta förhållande.

Herr Wistrand framhöll, att det knappast kan föreligga något sammanhang i detta fall, då de arbetare- och arbetsgivarparter, som det här är fråga om, inte äro engagerade i dessa förhandlingar. Det är ju riktigt, att de inte äro det, men lika klart är enligt mitt förmenande, att det eventuella resultat, som dessa förhandlingar komma att ge i fråga om ökat samförstånd mellan de bägge parterna, även kommer att ha sin stora uppfostrande betydelse beträffande de parter, som nu inte äro direkt engagerade i förhandlingarna. Från dessa synpunkter sett tror jag, att det är riktigt att man även när det gäller föreliggande spörsmål tillmåter det resonemang, som nu föres, en ganska stor betydelse.

Det avgörande har emellertid, efter vad jag kan förstå, varit just, att det föreligger såsom jag förut erinrade ingen anledning för riksdagen att nu genom att besluta en skrivelse ge uttryck för något som helst misstroende mot att denna fråga allvarligen överväges i samband med hela det stora problemet om arbetsfredens främjande.

På denna grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinrättelser. (Forts.)

Herr Wistrand: Herr talman! Får jag lov att rikta en fråga angående det nu sist anförda till utskottets ordförande.

Har man alltså att vänta sig, att när dessa förhandlingar mellan arbetsgivareföreningen och landsorganisationen en gång blivit slutförda, man från det parti som herr Norman representerar kan emotse en mera välvillig inställning till denna fråga?

Herr Strand: Herr talman! I utskottets utlåtande finnes intagen en utförlig redogörelse för den tidigare behandlingen av denna fråga, vilken nu är föremål för riksdagens förnyade prövning. Av denna utredning framgår också den historiska bakgrunden till motionen, och några utförligare förklaringar i detta avseende torde därför icke i dag erfordras. Jag vill emellertid erinra om, att det för några år sedan var högkonjunktur för motioner av denna karaktär, det vill säga motioner om lagstiftning för reglering av arbetsförhållandena i olika avseenden. Man skulle nästan kunna säga, att de borgerliga partierna tävlade om att på detta sätt visa sin omtanke om arbetsfreden, och detta till trots av, att de båda parterna på arbetsmarknaden uppträdande icke i och för sig motiverade en sådan lagstiftning. Och när det gällde en lagstiftning till förhindrande av allmänfarliga konflikter hade man ingen annan argumentering att tillgripa än fruktan för framtiden. Denna var det enda underlaget för motionerna. Det ligger till ungefär på samma sätt i dag: man har ingenting annat att tala om än vådorna för framtiden.

Det har emellertid nu gått några år sedan kravet på lagstiftning mot allmänfarliga konflikter första gången restes. Under dessa år har ingenting inträffat, som kan motivera ett sådant krav, men ändå vidhålles det från vissa riksdagsgrupper. Man kan nästan ifrågasätta, huruvida icke frågan fått karaktären av den heliga elden, som måste underhållas till varje pris. Faktum kvarstår emellertid, att parterna på arbetsmarknaden själva icke anse lagstiftningen såsom den bästa eller enda vägen att skapa garantier mot sådana konflikter det nu är fråga om. Det var också i känslan härav som representanter för arbetsgivareföreningen och landsorganisationen träffades för att diskutera alla de problem, som äro förknippade med viljan att skapa ett bättre förhållande mellan arbetsgivare och arbetare. Skulle det bli ett resultat av dessa förhandlingar, så bleve det av mycket stor betydelse, icke blott när det gäller allmänfarliga konflikter utan konflikter överhuvud taget, det kunna vi väl allesamman vara överens om.

Nu göra motionärerna gällande, att dessa förhandlingar icke beröra eller ha samband med vad som åsyftas genom motionen. Jag förstår inte riktigt, huruvida detta avser att begränsa frågan till ett område så snävt, att det icke skulle kunna beröras av de pågående förhandlingarna. Man har inom kommittén gjort en undersökning av vilka konflikter som skulle kunna påståmplas karaktären av allmänfarliga och funnit — såom tidigare omnämnts — att det är ett betydande antal som skulle hänföras dit, utan att den ena parten representerar samhället självt i egenskap av kronan eller någon kommun. Det gäller tvärtom i mycket stor utsträckning arbetsuppgifter, som ombesörjas av privata arbetsgivare. Man har bland annat nämnt transportväsendets stora utbredning. Där finns det i mycket stor utsträckning enskilda företagare. Spårvägsdriften skötes på sina håll av enskilda bolag.

Man får vidare akta sig för att förblanda s. k. samhällsfarliga konflikter med sådana som äro för allmänheten förargliga. Det är de senare som väcka största uppmärksamheten, och därför händer det också, att de av allmänheten förväxlas med konflikter av samhällsfarlig karaktär. Herr Wistrand nämnde själv restaurangkonflikten, som ju åstadkommit mycken förargelse bland all-

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)
mänheten och dem som ha behov av att utnyttja restaurangerna. Deras krav kunna vara mycket legitima, men trots detta kan man icke beteckna konflikten såsom samhällsfarlig eller allmänfarlig. För några år sedan var det en konflikt vid Vin- & spritcentralen, som också berörde allmänhetens intressen, men inte heller denna kunde stämpas som allmänfarlig.

Även om man plockar bort alla sådana överdrifter, återstår ändock många områden, inom vilka konflikter kunna verka störande på samhällets normala funktioner. Jag har tidigare nämnt transportväsendet, innefattande järnvägar, spårvägar, motortrafik, telefon och telegraf, post m. m. Vid sidan därav kan ställas driften vid gas-, elektricitets- och vattenverk med flera dylika anläggningar, allmän eller därmed jämnställd verksamhet, såsom renhållning, sjukvård, brandväsende och liknande. I vissa fall drivas dessa rörelser av enskilda företagare; detta är särskilt fallet med framställning av elektrisk kraft för samhällenas behov, vilket skötes av enskilda kraftverk. Många av dessa kraftverk äro anslutna till arbetsgivareföreningen och flertalet arbetare anslutna till landsorganisationen genom något av de förbund som tillhöra den samma. Det är alltså fullkomligt oriktigt att säga, att de pågående förhandlingarna mellan arbetarna genom landsorganisationen och arbetsgivarna genom arbetsgivareföreningen inte skulle kunna ha någon inverkan på konflikter av den karaktär det nu är fråga om. Det är helt naturligt, att ett eventuellt resultat av förhandlingarna skulle få återverkningar på områden, som icke äro direkt berörda.

För oss fackföreningsfolk förefaller det egendomligt, att ett stort politiskt parti så envist fasthåller vid att en åtgärd skall vidtagas, som inte på något sätt är motiverad av inträffade händelser, och vars värde är minst sagt diskutabelt. Det är allmänt känt att konflikter på arbetsmarknaden under senare år märkbart avtagit, både i fråga om antal och omfattning. Om denna tendens till återhållsamhet är en produkt av förhandlingarna mellan arbetsgivareföreningen och landsorganisationen eller av den allmänna samförståndsvilja, som kunnat spåras de senaste åren, eller möjligen därav, att parterna själva på grund av vunna erfarenheter funnit sig i större utsträckning än tidigare böra fresta förhandlingsvägen och undvika öppen konflikt, kunna vi lämna därhän. Vi behöva inte ta ställning till orsaken utan endast konstatera, att en sådan utveckling ägt rum, och att fredsviljan på arbetsplatserna blivit större.

Vad nu beträffar de s. k. allmänfarliga konflikterna eller konflikter, som till sina verkningar kunnat få en allmänfarlig karaktär, skall jag nämna några av de senaste årens konflikter som tangerat hithörande områden. Under konflikten hos Vin & Spritcentralen för något år sedan undantogs från blockaden leveranser av sprit för medicinskt bruk, det vill säga alla leveranser till apoteken. Vid konflikten inom byggnadsindustrin 1933—34 lämnades av arbetarorganisationerna dispens för lasaretsbyggena i Oskarshamn och Eksjö, emedan försättandet av dessa byggen ansågs önskvärt, med förbehåll dock att arbetena bedrevs under de gamla avtalsbestämmelserna. I Eksjö fullföljdes arbetet, i Oskarshamn strandade det på arbetsgivareföreningens ovilja att låta det gamla avtalet gälla. Under konflikten 1937 lämnades av arbetarnas samtliga fackföreningar dispens för arbeten vid lasarettet i Karlskrona och S:t Görans sjukhus i Stockholm, och då konflikten sedermera fick mera allmän karaktär, undantogs från blockaden samtliga arbeten som hade samband med sjukhusbyggen. Elektriska arbetarförbundet uppger som svar på en fråga, att vid deras konflikter alltid undantagits sådana kraftverk, som behövde vara i drift för att tillförsäkra samhällena kraft för lyse och vattenuppfodring, och samma undantag har gjorts för verk som haft att betjäna vissa sjukhus. Metallindustriarbetarförbundet meddelar, att i avtalet 1930 intogs fredsför-

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)

pliktelse beträffande vanförestalten i Stockholm, trots att förbundet av principiella skäl är motståndare till sådana förpliktelser i avtalet. Det motive- rades i detta fall med, att man överhuvud taget aldrig kunde ifrågasätta en sympatikonflikt vid ett företag av sådan karaktär som vanförestalten. Vid ett konflikttillfälle har Stille-Werners fabrik i Stockholm, som ju tillverkar kirurgiska instrument, undantagits. Lantarbetarförbundet meddelar att vid samtliga dess konflikter husdjursskötsel och mjölkning undantagits. Dess- utom meddela samtliga förbund att vid alla förekommande konflikter s. k. skyddsarbete undantagits.

Om man på detta sätt studerar förhållandena på arbetsmarknaden, kan man inte annat än konstatera, att båda parterna söka undvika, att konflikterna skola drabba allmännyttiga områden eller i ett eller annat avseende bli farliga för samhällets funktioner. Man får gå tillbaka ända till 1925 för att finna någon konflikt av större omfattning, där någon kommun eller statsinstitution varit arbetsgivare. Det var kommunalarbetarförbundets konflikt i Sundsvall, som ju fick en ganska obehaglig karaktär genom förekommande demonstrationer, men trots den irriterade stämningen till slut löstes. Då det konstaterades att gasverket inte kunde hålla trycket i gasklockan, och att fara därigenom upp- stod för samhället, beslöt kommunalarbetarförbundet beordra sina medlemmar i arbete för att förhindra en katastrof, trots att konflikten inte var löst utan endast förhandlingar pågingo.

Det har alltså under de senaste tio åren inte inträffat någonting, som kan motivera en lagstiftning på detta område, och då det därjämte för närvarande pågår förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetare för att reglera förhållan- dena, förefaller det, som om man från samhällets sida kunde avvakta resultatet av dessa.

Herr Wistrand gjorde gällande i sitt anförande, att samhället skulle inta en sämre ställning gentemot arbetarna än de enskilda arbetsgivarna. Detta måste väl emellertid vara överord. Samhället kan i regel bereda sina anställda betydligt säkrare anställningsvillkor och en jämnare arbetsfördelning, vadan dessa platser faktiskt äro mycket mer eftersökta än anställningar hos privata arbetsgivare. Under de senaste åren har det också kunnat utformas ett för- handlingssystem mellan de allmänna institutionerna och arbetarna, som säker- ligen kommer att gagna det intresse man här genom en lagstiftning vill säker- ställa. Jag skulle tro, att motionärerna och även andra här i kammaren, som äro benägna att stödja motionen och reservationen, skulle på sina respektive orter kunna göra ganska mycket för att förhindra allmänfarliga konflikter just genom att stödja kravet på ett utbyggande av förhandlingsväsendet för kate- gorier, som kunna tänkas berörda av konflikter av denna karaktär. Jag tänker då närmast på sjukvårdsanstalter men även allmänna institutioner överhuvud taget, där förhandlingsviljan inte alltid varit den bästa, men där man under de senaste åren kunnat konstatera en förbättring.

Herr talman, med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hem- ställan.

Herr Norman: På herr Wistrands direkta fråga svarar jag: Jag är icke intresserad av och kommer aldrig att bli intresserad av en lagstiftning för lag- stiftningens egen skull. Jag skall med glädje samverka med herr Wistrand när som helst beträffande åtgärder, som syfta att ge ökad trygghet och en berättigad andel av folkhushållets välsignelser åt här ifrågavarande arbetar- grupper. Den kommande utvecklingen kanske kommer att ge vid handen, att någon särskild, extrem förbudslagstiftning icke skall behövas annat än möjli- gen i form av beredskapslagstiftning. Om situationen så kräver, skall jag vara

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)
beredd att i ett sådant läge medverka till, att samhället skall kunna hävda sin överhöghet gentemot en enskild parts intressen.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! Då jag inte anser mig kunna rösta för det i motionen och reservationen framställda kravet, är det på helt andra grunder än de av andra lagutskottets ordförande åberopade. Han menade att det saknades varje anledning att göra en framställning i detta syfte, och om den gjordes från riksdagens sida, skulle den innebära ett onödigt misstroende, dels mot regeringen och dels mot den arbetarpart det här gäller. Intetdera av dessa påståenden är såvitt jag förstår riktigt. Det föreligger alltså anledning till oro, för den händelse konflikt uppstår vid sådana inrättningar, som ur allmän synpunkt äro av utomordentlig betydelse, och det finns fullgoda skäl att säga, att när riksdagen under de senare åren två gånger gjort framställning till Kungl. Maj:t i bland annat denna fråga, har det varit dels för att riksdagen varit övertygad om frågans stora samhälleliga betydelse och således funnit anledning att begära utredning, dels också för att — såvitt jag förstår, utan varje spår av misstroende mot regeringen eller någon annan part — på detta ömtåliga område söka få ordnade förhållanden till stånd.

När jag emellertid ändock anser mig kunna rösta för bifall till utskottets avstyrkande hemställan i fråga om motionen, är det för att jag betraktar denna fråga som en integrerande del av det stora problemet om arbetsfreden. Denna fråga är ju som bekant under utredning hos Kungl. Maj:t, och man kan under sådana tider som vi nu leva i, så lugna som de äro, visa litet större tålmod i väntan på resultatet av en av riksdagen begärd utredning än man måhända skulle göra under andra tider. Detta strider ingalunda mot herr Wistrands mening, att det i och för sig vore lyckligast, att en fråga av ömtålig beskaffenhet behandlades vid en tid, då den allmänna stämningen inte vore irriterad på det område frågan gällde.

Jag menar alltså att sambandet mellan denna fråga och de andra arbetsfredsfrågorna är så påtagligt, att det i detta läge inte finns någon särskilt trängande anledning att bryta ut en fråga och göra en speciell framställning på denna enda punkt.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Domö: Den siste ärade talaren ansåg att denna fråga hade så nära samband med den stora utredningen angående den allmänna arbetsfreden, att man inte skulle behöva påyrka någon särskild åtgärd. Andra lagutskottets ärade ordförande sammanknöt också i hög grad dessa båda frågor och räknade med, att om man finge resultat av den stora utredningen angående arbetsfreden, man också — som han uttryckte sig — skulle få resultat av stor betydelse även för grupper som inte vore direkt berörda. Om nu dessa två utredningar äro till den grad sammanknutna med varandra, tillåter jag mig att fråga andra lagutskottets ordförande eller någon annan, hur långt den stora allmänna utredningen avancerat, om där gjorts något sedan vi förra året diskuterade denna fråga. Då ansåg man, på regeringshåll, att åt denna utredning — förutom förberedande åtgärder — inte skulle göras något förrän överläggningarna mellan organisationerna givit något resultat. Med anledning därav vill jag fråga, om man kan få någon upplysning om, vilket resultat som hittills föreligger av överläggningarna. Det är av mycket stor betydelse att veta. Det har inte kommit fram något offentligt, och det har inte heller kommit fram något väsentligt under debatten, men då andra lagutskottets ordförande var mycket förhoppningsfull på denna punkt, vågar jag fråga vad han grundar

Om förhindrande av allmänfarliga arbetsinställelser. (Forts.)

sin uppfattning på, och, om det gjorts stora framsteg vid överläggningarna, vari dessa framsteg bestå?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wistrand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omrösningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39, dels ock till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 1,611,200 kronor.

*Ang. domar-
aspiranternas
avlönings-
förhållanden
vid hovrätter-
na m. m.*

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 2, inom första kammaren av herrar *O. Undén* och *W. Linder* och den andra, nr 5, inom andra kammaren av herr *Å. Holmbäck*, vari hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om en allmän översyn av domaraspiranternas avlönings- och tjänstgöringsförhållanden vid hovrätterna.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, I:o) att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39;

b) till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 1,611,200 kronor;

II:o) att herrar *Undéns* och *Linders* samt herr *Holmbäcks* berörda motioner (I:2 och II:5) måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört.

Ang. domaraspiranternas avlöningsförhållanden vid hovrätterna m. m.
(Forts.)

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Såsom ett fortsatt led i strävandena att förbättra domaraspiranternas ställning har i motionerna I: 2 och II: 5 yrkats, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om en allmän översyn av domaraspiranternas avlönings- och tjänstgöringsförhållanden vid hovrätterna. Utskottet finner för sin del vissa skäl anförda för att en sådan allmän översyn kommer till stånd. Då emellertid av statsverkspropositionen framgår, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet fästad å ifrågakarande spörsmål samt utskottet utgår från att de av motionärerna framförda synpunkterna vinna tillbörligt beaktande, finner utskottet icke erforderligt, att särskild framställning i ämnet göres från riksdagens sida.»

Herr Undén: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte ett par andra ledamöter av riksdagens kamrar väckt motion om en allmän översyn av domaraspiranternas avlönings- och tjänstgöringsförhållanden vid hovrätterna. Denna motion har till syfte bland annat att utgöra stöd för framställningar, som hovrätterna själva gjort, och som Kungl. Maj:t och nu också utskottet partiellt tillmötesgått. Utskottet finner »vissa skäl» vara »anförda för att en sådan allmän översyn kommer till stånd» men anser framgå, »att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet fästad å ifrågakarande spörsmål» samt »utgår från att de av motionärerna framförda synpunkterna vinna tillbörligt beaktande». Jag är för min del fullt tillfredsställd med detta välvilliga uttalande från utskottets sida och jag är också övertygad om att herr justitieministern kommer att i fortsättningen ägna ett välvilligt intresse åt denna för en grupp yngre jurister så betydelsefulla fråga.

Herr statsrådet Westman: Herr talman! Som bekant arbetar för närvarande en kommitté — den s. k. domsagokommittén — på en omorganisation av häradsrätterna. Det är givet, att kommittén under gången av sitt arbete också kommer in på frågan om anställnings- och avlöningsförhållandena för de yngre tjänstemännen i dessa häradsrätter. När kommittén hinner så långt, kommer det utan tvivel att visa sig, att det är synnerligen lämpligt, att man då samtidigt tager upp den fråga, för vilken den föregående ärade talaren intresserade sig, och jag skall ha min uppmärksamhet fästad på att problemet då kommer upp under sådana omständigheter, att båda sidorna av saken — d. v. s. de icke ordinarie anställdas ställning såväl i häradsrätterna som i hovrätterna — på en gång komma under övervägande.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag skall be att få uttala också det önskemålet, som av mig förgäves många gånger framförts i riksdagen, att de kvinnliga befattningshavarna vid häradsrätterna omsider måtte få fast anställning, som förunnats sådana befattningshavare vid andra statens ämbetsverk.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 14—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om ändring i 11 § lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 9, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna för kapitalinvestering i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Punkterna 1—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av Kattstrupeforsen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § utsökningslagen;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om avlösning av avgälder från de till skatte försålda så kallade halländska kyrkohemmanen, m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 29 maj 1933 avslutad internationell konvention rörande fastställande av vissa gemensamma bestämmelser i fråga om kvarstad å luftfartyg, m. m.; samt

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 13 april 1883 (nr 16 s. 1) angående förlagsinteckning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. doms
avkunnande
vid rådhus-
rätt.*

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt, dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 30 december 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 36, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

med vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt.

Häri genom förordnas som följer:

När mål å rådhusrätts sammanträde blivit fört till slut, skall dom avkunnas innan sammanträdet ändas. Möter hinder härför i anseende till målets beskaffenhet, må med domens avkunnande anstå, dock ej längre än tre veckor från det handläggningen avslutades, där ej synnerliga skäl till annat föranleda. Då dom ej genast avkunnas, skall vid målets handläggning tillkännagivas när sådant kommer att ske.

Vad nu är sagt om anstånd med doms avkunnande gäller icke mål angående häktad eller andra slag av mål för vilka särskild skyndsamhet är föreskriven eller eljest skall iakttagas.

Om tiden då dom skall skriftligen utgivas gälle vad Konungen därom stadgar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1938, då förordningen den 30 oktober 1866 angående förändring i föreskrifterna rörande sättet för doms eller utslags utgivande i rådstuvurätt skall upphöra att gälla.

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

I samband med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Ewerlöf* m. fl. väckt motion, nr 168, i vilken föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att den i lagförslaget upptagna tidsbestämmelsen tre veckor skulle utbytas mot fyra veckor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att den i ämnet väckta motionen, nr I: 168 av herr *Ewerlöf* m. fl., måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Reservation hade anförts av herrar *Ewerlöf* och *Bergquist*, vilka ansett att utskottet i enlighet med lagrådets hemställan bort föreslå, att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit viss ändring böra i Kongl. Maj:ts förslag vidtagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g**med vissa bestämmelser om doms avkunnande vid rådhusrätt.**

Härigenom förordnas som följer:

När mål å rådhusrätts sammanträde blivit fört till slut, skall dom avkunnas innan sammanträdet ändas. Möter hinder härför i anseende till målets beskaffenhet, må med domens avkunnande anstå, dock ej längre än *fyra* veckor från det handläggningen avslutades, där ej synnerliga skäl till annat föranleda. Då dom ej genast avkunnas, skall vid målets handläggning tillkännagivas när sådant kommer att ske.

Vad nu är sagt om anstånd med doms avkunnande gäller icke mål angående häktad eller andra slag av mål för vilka särskild skyndsamhet är föreskriven eller eljest skall iakttagas.

Om tiden då dom skall skriftligen utgivas gälle vad Konungen därom stadgar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1938, då förordningen den 30 oktober 1866 angående förändring i föreskrifterna rörande sättet för doms eller utslags utgivande i rådstuvurätt skall upphöra att gälla.

Herr Ewerlöf: Herr talman! Jag förekommer i detta ärende i den dubbla egenskapen av avspisad motionär och utskottsreservant, och det ger mig anledning att söka intressera kammaren för den sak, som det här gäller.

Det kan ju nog för en utomstående förefalla som om detta vore en ganska oväsentlig fråga, men för den initierade är så ingalunda fallet. Och då jag vågar räkna mig till de initierade, så beror det därpå, att jag i femton år har varit verksam inom en medelstor, för att inte säga en större rådsturätt. Det torde vara nödvändigt att först göra en kort rekapitulation av ärendet.

För närvarande finnes det inga bestämmelser om den tid, inom vilken en rådsturätt skall avkunna dom efter det ett mål blivit slutligt handlagt inför domstolen, om jag bortser från vissa regler beträffande häktade personer, men när det gäller häradsrätt, ha vi en ganska ny lag, nämligen av år 1935, som stadgar, att dom vid häradsrätt i regel skall avkunnas redan vid det sammanträde, då målet har blivit slutligt handlagt. Men en möjlighet till uppskov finnes, då målets behandling så påkallar, och denna uppskovstid är då satt till fyra veckor, dock med möjlighet att för exceptionella fall utsträcka uppskovet ännu något längre.

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

Nu påpekar justitieombudsmannen i skrivelse till Kungl. Maj:t, att han i ett fall funnit, att man i rådsturätt dröjt uppseendeväckande länge med doms avkunnande — inte mindre än två och en halv månader — och att det följaktligen vore ett önskemål att få fram en lag även beträffande den tid, inom vilken dom i rådsturätt skulle avkunnas. Med anledning härav utarbetades inom justitiedepartementet en promemoria. Denna promemoria byggde på samma regler, som gällde för häradsrätter, dock med den skillnaden, att medan uppskovstiden för svåra och vidlyftiga mål vid häradsrätterna var fastställd till fyra veckor, skulle den vid rådsturätterna fixeras till tre veckor. Därom yttrades i promemorian, att med hänsyn till arbetsförhållandena inom rådhusrätterna en något kortare tidsbegränsning än för häradsrätterna syntes kunna ifrågakomma. När denna promemoria utremitterades, förklarade sig ett stort antal rådsturätter icke ha något att erinra. Det var företrädesvis de mindre; men samtliga de större rådsturätterna, där ju anhopning av svåra mål förekommer i mycket stor utsträckning, ansågo, att en tid av tre veckor vore för kort. Man uttalade som önskemål en tid av åtminstone fyra veckor, och i vissa fall hemställde man om fem veckor. Svea hovrätt, som också yttrade sig över promemorian, anförde bl. a., att med hänsyn till rådhusrätternas kollegiala organisation och då vid en rådhusrätt minst tre personer skola taga del av akterna i målen, en tid av fyra veckor borde fastställas för rådhusrätterna likaväl som för häradsrätterna. Propositionen bygger helt och hållet på promemorians förslag i vad lagtexten angår; i motiveringen har en i och för sig mycket tacknämlig ändring gjorts.

Propositionen remitterades till lagrådet, och lagrådet har enhälligt uttalat sig för att denna uppskovstid för rådsturätterna skulle fixeras till fyra veckor i likhet med vad som redan är stadgat för häradsrätterna. När propositionen överlämnades till riksdagen, förklarade justitieministern, att han icke fann sig böra biträda lagrådets förslag. Något skäl därför är icke anført. Det hänvisas till, att de svårigheter, som eventuellt vid vissa större rådsturätter skulle kunna förekomma, borde kunna avhjälpas genom vissa organisatoriska förändringar. Eljest tycker man ju, att lagrådets utlåtande i en fråga av denna karaktär — en intern domstolsfråga — borde varit förtjänt av ett alldeles särskilt beaktande.

Nu ha jag och samtliga aktiva stadsdomare, som äro medlemmar av denna kammare, i en motion yrkat, att uppskovstiden för rådsturätter skulle fixeras till dessa fyra veckor. Utskottet har emellertid avstyrkt motionen och hemställt om bifall till den kungl. propositionen. Där befinna vi oss nu. Det är således fråga om en vecka mer eller mindre för den tid, som rådsturätterna vid avdömandet av svåra och vidlyftiga mål skola ha till sitt förfogande för övervägande av domen.

Vi ha ju för närvarande ett rättegångssystem, som brukar betecknas som muntligt och protokollariskt. Detta innebär, att material inför domstolen förebbringas både i muntlig och skriftlig form, men allt som förekommer inför domstolen upptecknas i ett protokoll, och det är detta protokoll, som utgör själva urkunden i målet. På grundval av detta protokoll ha rådsturätterna att meddela sin dom, och protokollet blir som regel det enda underlag, som står överrätterna till buds, när det för dem gäller att taga ställning till målet, emedan den praxis utbildat sig, att när dom i ett svårare eller mera vidlyftigt mål skall avkunnas, skall först protokoll över den sista rättegångsförhandlingen i målet uppsättas och utskrivas. Det är en procedur, som tager en tid av drygt en vecka, ofta måhända en och en halv vecka. Därefter skall den, som är föredragande i målet, utarbeta ett förslag till dom, som han i sin tur skall underställa två och ibland tre ledamöter av domstolen, vilka skola taga del därav.

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

Detta arbete påkallar ofta ett inträngande i den rättsvetenskapliga litteraturen, i prejudikatsamlingar o. d., och icke minst måste stor omsorg ägnas åt själva avfattningen av domen i dessa svåra och vidlyftiga mål. Då handlingarna på så sätt under en tid av bortåt tre veckor, ibland två och en halv vecka, kunna cirkulera bland minst tre ledamöter av domstolen, har man ansett den föreslagna tiden av fyra veckor som ett minimum, och man håller före, att en förkortning av tiden för hela denna procedur till tre veckor i viss mån äventyrar rättssäkerheten, då detta arbete, som utgör rådsträtternas mest krävande uppgift, nödvändigt kommer att bedrivas i forcering och jäkt, vilket icke kan vara gynnsamt; det torde vem som helst kunna inse.

I propositionen har man inte direkt sagt, att man med denna lag har avsett att framtvinga en annan ordning än den som nu tillämpas, utan förslaget ger närmast det intrycket, att man — vilket i och för sig är fullt rimligt — med en lag velat täppa till den lucka, som ligger däri, att det för rådsträtterna inte finnes något som helst stadgande om den tid, inom vilken dom skall avkunnas. Man har därmed avsett att närmast fastslå vad som nu gäller och genom lag förebygga direkt missbruk, vilket skulle ligga i att man dröjer mycket länge med avkunnande av dom; men att ett uppskov av fyra veckor, som nu allmänligen tillämpas, skulle innebära ett missbruk — därom säges ingenting i dessa handlingar.

När ärendet kom till utskottet, fick man se något helt annat. Då fick denna lag karaktär av, jag skulle vilja säga, en processreform. Man säger, att det med denna veckas förkortning av uppskovstiden alls inte är fråga om att i och för sig få snabbare rätt, utan vad man vill är, att hos rådsträtterna tvinga fram ett avgörande av målen på ett färskare material än vad som nu är fallet. Man vill med andra ord tillgodose intressen, som knyta sig till muntlighet och omedelbarhet, när det gäller avgörandet av målen, och man menar, att det genom en förkortning av uppskovstiden från fyra till tre veckor blir nödvändigt för rådsträtterna att överväga sin dom redan i samband med att målet sista gången förekommer till handläggning inför domstolen, och att detta skulle innebära så utomordentligt stora fördelar, därför att man då har färskare intryck av målet. Men samtidigt erkänner man i utskottsutlåtandet, att ur denna synpunkt även en tid av tre veckor är alldeles för lång. Den borde ha varit kortare, men man har nu nöjt sig med detta.

Ja, det är ju självklart, att ur denna omedelbarhetssynpunkt är en tid av tre eller fyra veckor ungefär likvärdig. Man kan inte säga, att det blir en väsentlig vinning ur muntlighetens och omedelbarhetens synpunkt, om tiden förkortas till tre veckor. Det blir helt enkelt en halvmesyra. Det är ett förslag, som varken passar för det system, som nu gäller — alltså muntligt och protokollariskt — eller för det system, som vi vänta på och hoppas på. Det är ju just processlagberedningens uppgift att här komma med ett förslag, som skall göra det möjligt att ge ett större utrymme åt muntlighet och omedelbarhet, än vad nu är fallet, men det förutsätter en omläggning av hela processordningen inför domstolen i förhållande till vad nu gäller. Det förutsätter, att målen serveras inför domstolen i helt annan form, än som nu sker, för att man skall kunna draga ut dessa konsekvenser till det yttersta. Och det är ju det vi hoppas på: att vi inom en icke alltför avlägsen framtid skola få ett förslag, som möjliggör en sådan ordning. Men vad är det, som ger oss anledning att hasta på detta sätt — om det nu dröjer något år, innan vi få detta förslag — och lappa på det gamla klädet med en förordning eller lag, vilken, som jag nyss sade, varken passar för det nuvarande systemet eller utgör en väsentlig vinst i riktning mot vad det nya systemet skall ge? Vi

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

komma enligt min mening helt enkelt att placeras mellan ett par stolar genom att gå på den linje, som nu föreslås av Kungl. Maj:t och av utskottet.

Ja, herr talman, jag ber att med denna korta motivering få hemställa om bifall till reservationen. Bakom motionen och reservationen står ett lojalt önskemål, förestavat av erfarna stadsdomares uppfattning om vad rättssäkerheten i detta fall kräver.

Häri instämde herr *Ehrnberg*.

Herr **Sandström**: Herr talman! I egenskap av motionär ber jag att få yttra några ord i föreliggande fråga.

Utskottsmajoriteten har icke ansett sig kunna tillmötesgå den enligt min uppfattning mycket blygsamma och rimliga uppmjukning i den föreliggande kungl. propositionen, som kommit till synes uti den i ärendet väckta motionen. Att de skäl, som ligga till grund för motionen, icke äro utan bärkraft, framgår ju — såsom den förste ärade talaren också framhöll — redan därav, att Svea hovrätt och lagrådet i likhet med motionärerna ansett, att den tid, inom vilken dom vid rådhusrätt skall meddelas, bör utsträckas från föreslagna tre till fyra veckor efter det att slutbehandlingen av målet förekommit. Jag tillåter mig särskilt framhålla, att hos de större och medelstora rådhusrätterna ofta förekomma vidlyftiga och invecklade mål, vid vilkas avgörande fordras ett särskilt noggrant aktgivande på alla i målet föreliggande omständigheter. Utvecklingen synes gå i den riktningen, att de stora och mera svårbedömliga civila tvisterna i allt större omfattning vinna sin handläggning vid stadsdomstolarna. Eftersom handlingarna i dessa mål före det slutliga avgörandet skola cirkulera bland och inläsas av samtliga medlemmar i en rådhusrätt, måste detta föranleda en viss tidsutdräkt. Då detta är ofrånkomligt, synes det mig ganska omotiverat att snävt begränsa rådrummet för doms meddelande till kortare tid än den längsta för häradsrätterna bestämda eller fyra veckor. Det är ej heller alltid möjligt för alla medlemmar i en stadsdomstol att före ett måls slutliga handläggning fullständigt penetrera detsamma, särskilt då målet, som vanligt är, handlagts vid ett flertal olika rättegångstillfällen, utan att huvudförhandlingen, såsom skall ske vid ett rent muntligt processförfarande med tillämpning av omedelbarhetsprincipen, varit koncentrerad till *ett enda* rättegångstillfälle — det sista under processen — därvid möjligen förekommande bevisning förebragts och muntlig slutplädering, utan protokollsföring, ägt rum.

Då med den nu gällande processordningen, vid vilken en koncentrerad huvudförhandling saknas, större eller mera invecklade tvister i regel icke kunna avgöras i omedelbart sammanhang med det att slutbehandlingen äger rum inför underdomstolen, synes det icke lända till någon verklig fördel, att tiden för meddelande av slutligt utslag minskas med en eller annan vecka. Jag har sålunda svårt att förstå, vad som genom en dylik anordning skulle stå att vinna, under det att olägenheterna därav framstå i en rätt så klar dager. Man må i detta sammanhang ej glömma, att vad som väl passar för en rent muntlig och omedelbar process ofta är svårt att, åtminstone utan jämkning och uppmjukning, infoga i det skriftliga eller muntligt-protokollariska förfarande, som ju är ett karakteristikon för 1734 års rättegångsbalk.

Frånsett vad jag nu yttrat om det berättigade i vad som anförts och yrkats uti den i ärendet väckta motionen, må det tillåtas mig att giva uttryck för en stilla reflexion, huruvida det *överbuvud* kan anses välbetänkt att på sätt, som här föreslås, sätta en ny lapp på ett gammalt kläde. Frågan om en allmän processreform har ju mycket länge stått på dagordningen. När processkommissionens betänkande vid 1931 års riksdag blev föremål för en synnerligen

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

ingående behandling, därvid de framlagda huvudprinciperna av riksdagen godkändes, erhöll jag från initierat håll den upplysningen, att ett fullständigt utarbetat lagförslag till ny processordning kunde vara att förvänta om tre eller fyra år. Nu har emellertid icke mindre tidrymd än i det närmaste sju år förflutit, utan att något förslag till ny rättegångslag hunnit framläggas. Vi få därför trösta oss med, att man aldrig väntar för länge på någonting gott och att, efter vad som förspörjes, processlagberedningens arbete nu framskridit så långt, att dess förslag till ny processordning kommer att under innevarande år publiceras. Med detta för ögonen må det tillgivas mig, om jag har svårt att förstå det kloka och berättigade i att nu — så att säga i elvte timmen — gripa sig an med partiella reformer på processlagstiftningens område. Visserligen kan det ju sägas, att det här icke är fråga om någon vittgående eller mera ingripande förändring av rättegångsbalken. Men detta förhållande synes mig närmast tala för att man nu ställer sig avvaktande i avbidan på den, som jag hoppas, snart förestående lösningen av den stora rättegångsreformen, detta synnerligast som genom en kortare tids dröjsmål inga allvarliga olägenheter kunna vara att befara. Den föreliggande frågan har, efter min uppfattning, sannerligen icke den räckvidd, att en omedelbar lösning därav är av behovet påkallad.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr **Gärde**: Herr talman! Då jag deltagit i detta ärendes behandling i utskottet och tillhör dem, som anslutit sig till majoritetens förslag, skall jag be att med några ord få utveckla utskottets ståndpunkt.

Jag vill då först erinra om, att denna lag innefattar så att säga tre skeden med hänsyn till tiden för doms avkunnande vid rådhusrätt. Det första skedet är det, som man otvivelaktigt anser mest önskvärt — även ur rättegångsbalkens synpunkt enligt 1734 års lag — nämligen att dom avkunnas vid det sammanträde, då målets handläggning ändas. Det är den så att säga reguljära vägen för avgörande av ett mål, och det framgår alldeles uppenbart, att det varit 1734 års lagstiftares mening, att ett mål som en allmän regel borde avgöras, så snart förhandlingarna, under vilka ärendet skall handläggas, äro avslutade; då skulle överläggningar hållas och dom om möjligt beslutas och uppsättas.

Den nu gällande ordningen är alldeles uppenbarligen den, att dom helst bör avkunnas vid själva sammanträdet slut, men när så icke sker, finnes för närvarande för rådhusrätternas del icke någon bestämmelse, inom vilken tid dom skall avkunnas.

Det föreliggande förslaget avser nu, kan man säga, att fylla denna lucka, och därvid föreskriver lagen, att om dom icke kan avkunnas omedelbart, så får det i regel inte dröja längre än tre veckor från handläggningens avslutande. Tre veckor — det är således det andra skedet. Men det är icke något absolut villkor, att det sker inom denna tid. Det bör givetvis ske i så många fall som möjligt, men om »synnerliga skäl» föranleda längre anstånd, kan man också gå utöver de tre veckorna, och då är anståndstiden överhuvud icke begränsad. Klart är, att med »synnerliga skäl» här förstås åtminstone skäl i mål av synnerligen stor vidlyftighet och omfattning. Givetvis beror dock tolkningen av »synnerliga skäl» på omständigheterna i varje särskilt fall. Såsom medverkande omständigheter kunna ju även tillkomma stora arbetssvårigheter eller anhopning av stora mål. Herr Ewerlöf sade — och det är naturligtvis i sak riktigt — att skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkter bara är en vecka. Och vore det så att säga bara fråga om denna rena ordning, om

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

parterna skulle få sin dom i rådhusrätten en vecka förr eller senare, så vore frågan givetvis av ytterst enkel beskaffenhet och ringa betydelse. Emellertid måste jag säga, att under detta spörsmål om en vecka döljer sig en djupare fråga. Jag vill inte på något sätt säga, att här döljer sig en fråga om den kommande processreformen, men jag vill säga, att här döljer sig en fråga, huruvida man inom ramen för det nuvarande förfarandet och rättegångsbalkens förfarande skall få fram det positiva resultat, de fördelar, som redan ligga i den nuvarande rättegångsordningen. Det är givetvis så, att rättegångsbalken, sådan 1734 års lagstiftare uppfattade den, i långt högre grad anslöt sig till vad vi kunna kalla den nutida principen om rättegångs muntlighet och omedelbarhet än vad den nuvarande rättstillämpningen gör, vilken alltmer glidit över till skriftligt och medelbart förfarande. Detta är alltså, som jag säger, icke bara en ordningsfråga, utan en fråga, vilken — som jag senare skall framhålla — återverkar på själva förfarandet.

Jag ber också att få tillbakavisa en beskyllan, som riktats mot propositionen på denna punkt, att den behandlar det hela som en ordningsfråga och att det först hos utskottet blivit en fråga av denna djupare innebörd. Ser man närmare på propositionen, skall man finna, att vad som där åberopats under ärendets beredande går tillbaka till just vad jag framhöll — återverkan på förhandlingarna. Så t. ex. redogöres här för föredragande departementschefens anförande, då vid 1935 års riksdag proposition framlades om förkortning av tiden för meddelande av dom vid häradsrätt; det har från alla håll anförts, att detta är en pendang till denna lag. »Betydelsen av att hos domstolarna inskärpes vikten av doms avkunnade innan sammanträdet ändas, där detta låter sig göra, ligger icke minst däri, att rättens ordförande härigenom föranledes att noggrannare bereda sig till varje måls handläggning vid tinget. Genom det studium av akterna i ett uppskjutet mål och av den till prövning föreliggande rättsfrågan, som genom en dylik bestämmelse nödvändiggöres, blir ordföranden mera skickad för en ändamålsenlig processledning, som kan leda till målets fullständigare utredning och till förebyggande av uppskov. Den koncentration av förhandlingen i ett mål som sålunda kan uppnås är ofta av den största betydelse för målets skyndsamma slutförande.» — Och det är inte bara departementschefen, som vid framläggandet av sin proposition till 1935 års riksdag påpekat detta sakförhållande, utan justitieombudsmannen gör det också i ett uttalande, som är återgivet i propositionen år 1936, när han gör en framställning om lagstiftning just i förevarande ämne med hänsyn till vissa missförhållanden, som förekommit vid rådhusrätter med avseende på att tiden blivit väl lång. Justitieombudsmannen säger här — jag skall återge hans yttrande i allra största korthet:

»Väl läser det för närvarande ej i någon särskilt betydande omfattning förekomma att dom vid rådhusrätt — eller vid annan underrätt — beslutas och avkunnas genast efter det förhandlingen i målet blivit slutförd. Och uppenbarligen har detta förhållande främst sin grund i själva det sätt varpå domsmaterialet förebringas och protokollföres. Att i följd härav vissa svårigheter kunna föreligga för domstolens ledamöter att behärska det förebragta materialet låter sig heller icke förneka. Å andra sidan är det, såsom förut antytts, klart att för en tillfredsställande handläggning vid den form av muntligt förfarande, som av underrätterna tillämpas, måste fordras att, åtminstone till det rättegångs-tillfälle då målet slutföres, vederbörande bisittare förskaffat sig en bild av de spörsmål som ditills i målet varit före. Även beträffande rättsliga spörsmål som förekomma i målet äger vad nu sagts tillämpning. I vilken mån dylika föreligga bör likaledes under handläggningen ha blivit tydligt för domstolens ledamöter, och dessa därav fått anledning till visst övervägande på förhand.»

Alltså, anledningen till att man vill stadga för det första avgörande med det-

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

samma och i andra hand en avkortad tid för måls avgörande är den, att det skall återverka på de bisittande ledamöterna i rätten på så sätt, att detta tvång att snabbt avgöra målet skall förmå dem att sätta sig in i målet redan före varje rättegångstillfälle och givetvis också, och kanske mest, före det sista rättegångstillfallet, då bisittarna böra ha klart för sig ungefär i vilken riktning ett avgörande skall gå, vilka alternativ som kunna ifrågakomma för avgörandet, och försöka att genom sin processledning skaffa sig ett så tillförlitligt underlag som möjligt för sitt omdöme vid domens fällande. Detta kan ju icke ske, om inte rättens ledamöter på förhand satt sig in i såväl den faktiska sidan av målet som de rättsliga spörsmål, som kunna tänkas uppkomma, när det gäller ett avgörande. Har så skett och domstolen har överläggning omedelbart efter de sista förhandlingarnas avslutande, kan man i enklare mål och även eljest i många fall vara färdig med avgörande omedelbart, och i svåra och mera tveksamma mål kan man i varje fall komma till ett preliminärt förslag, som man vid ett senare sammanträde kan ytterligare diskutera.

Detta är alltså vad saken i första hand gäller, och här ha vi ju ingalunda att göra med någon rättegångsreform, som kräver nya principer av något slag, utan endast att tillgodose rättssäkerhetens intresse, som har sin givna plats, vilken rättegångsordning man än tillämpar. Jag tror, att med det sätt för handläggning, som jag nu skisserat, skall denna tid av tre veckor till överläggning och dom finnas fullt tillräcklig för flertalet mål. Men jag vill påpeka, att om det gäller ytterst stora och svåra mål, så har man en säkerhetsventil i detta, »där ej synnerliga skäl till annat föranleda».

Sedan är det — och jag vill säga, att på den punkten stå vi på den gällande lagstiftningens grund — också ett önskemål med hänsyn till särskilt prövningen av bevisningen i målen, att överläggning och dom ske så fort som möjligt efter handläggningens slut, medan domarna ännu ha i friskt minne de olika personernas — parter och vittens — framträdande inför rätten, liksom också en uppfattning om vad som förekommit på detta sätt. Det nuvarande rättegångssystemet är muntligt — inte bara protokollariskt, utan muntligt och protokollariskt — och underrätten har givetvis skyldighet att döma inte bara på protokollet, utan i den mån som rättens ledamöter övervarit förhandlingarna, ha de givetvis både rätt och skyldighet att taga hänsyn till personliga intryck, som de fått under förhandlingarna. Dessa personliga intryck äro av den största betydelse, när det gäller att bedöma trovärdigheten i utsagor av vittnen och parter. Utan att rätten har personligt intryck av dessa utsagors tillförlitlighet kan man inte komma till riktigt resultat, därest man inte står kvar på den gamla legala bevisteoriens ståndpunkt, som normerar hur bevisningen skall göras. Men om man, som vi gjort, går över till fri bevisprövning, är det nödvändigt, för att domarna skola komma till ett riktigt resultat, att man har personligt intryck av vittnenas uppträdande. Detta syfte tillgodoses enligt min mening inom den nuvarande rättegångsordningens ram genom att man utnått denna tid icke alltför lång. Naturligtvis kan man diskutera, om den skall vara tre eller fyra veckor, men jag är övertygad om att det skall vara fullt tillräckligt med tre veckor med den säkerhetsventil man här har för de allra största målen.

Det arbetssätt, som skisserades i herr Ewerlöfs motion, innebar, såvitt jag förstått, att efter den sista handläggningens slut skulle först protokoll uppsättas, vilket tar en vecka; sedan skulle handlingarna cirkulera bland ledamöterna, så att varje ledamot hade dem en vecka. Det skulle alltså bli tre veckor, och på så sätt komme man till fyra veckor. Då först, när alla handlingarna cirkulerat, skulle man hålla överläggningar om dom. Jag medger, att det inte kan vara riktigt, att man väntar på protokolls uppsättande för att besluta sig för ett preliminärt avgörande. Det omedelbara intryck man har, när man höll över-

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)
läggningen vid sista förhandlingen, ger helt säkert tillsammans med memorialet och de skriftliga inlagorna minst lika god ledning för en sådan överläggning som det uppsatta protokollet — en bättre ledning, enligt min mening, ty man har då färskare intryck av vad som förekommit.

Herr talman! Av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Jag är en av de kammarledamöter, som har skrivit under denna motion, och då jag dessutom såsom ordförande i en av de större rådsturätterna tagit del i avgivande av ett utlåtande angående en P. M., som utsändes före propositionens avgivande, har jag ansett mig böra säga några ord.

Det är icke fråga om annat än att vi, som ha skrivit under motionen, kunna finna det lämpligt, att man i avseende å rådhusrätterna här får till stånd en lagstiftning, som liksom beträffande häradsrätterna fastslår vissa principer. Frågan är emellertid, om man skall följa dessa principer så långt, som man anser i propositionen, d. v. s. att den ordinära fristen för doms avkunnande fastställs till tre veckor, eller om man ej skulle kunna utsträcka denna frist något. Den siste ärade talaren framhöll, att det egentligen endast är en vecka, som det skiljer på. Det är ju icke så mycket, men det finns en djupare innebörd i detta. Denna djupare innebörd skulle jag för min del vilja uttrycka på det sättet, att om vi få det låga talet tre veckor som den tillåtna fristen, vilja vi naturligtvis som ansvarsfyllda domare endast i allra yttersta undantagsfall dröja längre med doms meddelande. Vi vilja icke utsätta oss för någon undran över vad det egentligen är för ett fall, då det i grund och botten endast är ett helt naturligt fall men som kan kollidera med många andra. Det är emellertid alldeles givet, att rättens ledamöter behöva ha en viss tid på sig, då det gäller vidlyftiga mål med svåra knäckpunkter. Vidare får man icke bortse från en sådan omständighet som att de ledamöter, som sitta i rätten, kanske kunna ha sina semestrar lagda så, att den ene har sina tre veckor eller en månad, och så kommer den andre efteråt. Då kan målets beskaffenhet vara sådan, att båda domstolsledamöternas tid för semestern blir väsentligt inskränkt just på grund av läsningen av detta svåra och stora mål. Sådana omständigheter kunna spela en ganska stor roll. Viktigast för mig är dock, att om man fastslår denna treveckorstid, riskerar man, att resultatet icke bara blir denna vinst i snabbhet utan det kan vara säkerheten som vedervågas, och att tilläventyrs överrätternas prövning kan bliva mer tidstagande.

Detta allmänna resonemang kan kanske sägas vara en något knapp grund för motionärerna att bygga sitt påstående på. Jag vill då nämna, att vår domstol vid avgivande av vårt utlåtande gjorde upp en statistik över i vilken utsträckning, vi kunnat följa, som den siste ärade talaren sade, principen i vår rättegångsbalk, nämligen att man skall komma med sina domar så fort som möjligt ovanpå de muntliga förhandlingar, som förekommit. Jag har här i min hand denna statistiska uppställning, som kanske kan vara av någon betydelse, eftersom den gäller en av de större rådsturätterna och säkerligen svarar emot förhållandena vid andra större stadsdomstolar. Vi arbeta vid vår rådhusrätt på två avdelningar; och statistiken gäller dessa men icke poliskammare—polisdomstol. Siffrorna avse en viss tidsperiod, samma för båda avdelningarna. Under denna tid avkunnades i tredskomål 500 domar och den siffran har ju ingen betydelse. Där det varit förhandlingar i målet, dömde vi omedelbart i omkring 750 fall. Sedan ha vi de mål, där domen kom med uppskov efter handläggningens avslutande. Om jag då räknar med den frist, som nu skulle bli den medgivna, nämligen tre veckor, avkunnade vi i cirka 250 fall dom inom denna tid, och i de flesta av dessa fall dömde vi redan inom en eller två veckor. Dessa

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

ettusen domar, avkunnade omedelbart efter förhandlingarnas avslutande eller inom treveckorsfristen, utgjorde 90 procent av alla förhandlingsmål, och, som jag nyss sade, i de flesta av dessa fall kom domen redan efter en eller två veckor. Skulle vi räkna med en domstid till fyra veckor, hade vi att öka de tusen målen med 52 fall, och då visar resultatet att det skulle återstå endast 6—7 procent av alla mål, där vi nödgats uppskjuta domen längre än 4 veckor. När vi behandlade den av mig uppgjorda statistiken i rådsturätten, hade vi klart för oss anledningar till uppskov i de olika målen och vi funno, att vi med mycket gott samvete kunde säga, att det skulle varit för oss betungande och för rättskipningen kanske vedervärgande, om vi hade känt oss förpliktade att döma inom en kortare tid än vi nu avkunnat våra domar.

Nu sade den siste ärade talaren, att det ju icke är meningen, att den nya tidsbegränsningen skall bli liksom en piska över domarne, utan man skall ha rättighet att i särskilt svåra mål skjuta på domens avkunnande. Då vill jag emellertid åter erinra om att, när lagen har en såsom normal angiven frist, det alltid finns en Arefölelse hos domarne att icke inför parterna och advokater förklara vilka interna domstolsskäl, som föranleda till att man måste skjuta på saken. Men i de mål, där vi vid vår domstol redan nu överskridit den gräns, som här föreslås, finns det emellertid icke något fall, där vi icke frågat advokaterna eller parterna, som stått framför oss: är det ett önskemål att få domen snabbt? I vissa mål spelar det ju i regel icke stor roll, om det efter långvariga förhandlingar dröjer en vecka mer eller mindre med domens avkunnande. Är det emellertid t. ex. en fråga av ekonomisk innebörd och parterna säga, att det gäller stora värden, låta vi svårigheterna vika och försöka göra vårt bästa och förkorta väntetiden. Jag föreställer mig, som jag nyss sade, att det är samma tillvägagående vid alla stadsdomstolar, där det kollegiala systemet verkar, och där var och en icke vill lita enbart på kollegerna utan på sig själv.

Ytterligare vill jag framhålla, vilket också har påpekats i motionen, att det är icke bara dessa rättegångsförhandlingar med domsmeddelande, som åvila domstolens ledamöter, utan i de medelstora städerna har rådhusrätternas ledamöter i allmänhet en hel del offentliga och kommunala förtroendeuppdrag utanför rätten och de måste få någon tid över till detta också. När det vid våra rådhusrätter ofta förekommer, att ledamöterna måste sitta i session åtskilliga dagar i veckan och icke kunna sluta förrän vid 5—6-tiden på kvällen och ledamöterna sedan ha sina kommunala sammanträden att tänka på, kan man icke begära, att de utan tvingande skäl skola pressas utöver måttet av sina krafter. Det är därför som denna hårda begränsning till tre veckor verkar något onödig. Få vi en rättegångsreform och det blir andra principer, som bli gällande, då kan lagstiftningen i dessa linjer helt annorlunda komma fram. Då blir det icke fråga om att de, som sitta i en stadsdomstol, skola kunna åläggas kommunala uppdrag i den omfattning som nu sker, och det hela kommer att ligga till på ett annat sätt. Då kan stunden var inne för att pressa ned den tid, som vederbörande ha rättighet att ha på sig för att meddela dom. Nu synes mig att föreliggande förslag är onödigt krävande och att större frihet kunde lämnats till de olika domstolarna, som i alla fall stå under överuppsikt av de inspicierande J. O.- och J. K.-ämbetena och under det egna samvetet.

Med de skäl jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Linder: Herr talman! Jag förmodar, att det är justitieministerns önskan, på samma sätt som det har varit då statsrådet var andra lagutskottets ordförande, att ta oss alla så att säga i ett enda svep, så att statsrådet kan svara oss alla på en enda gång. Detta tycker jag är en önskan, som jag för min del vill tillmötesgå, och därför tar jag redan nu ordet.

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

När jag skrev, att jag instämde i denna motions syfte, var detta inte utan en viss tvekan. Detta berodde inte alls på, att jag inte ansåg, att de herrar, som stå som de verkliga undertecknarna av motionen, hade fog för vad de där framburo, utan min tvekan bestod däri, att jag ansåg, att det på det stora hela taget var så liten nytta med en motion som denna. Min erfarenhet sedan många år tillbaka har nämligen sagt mig, att Kungl. Maj:t alltid har rätt, när det gäller domarna, t. ex. då det är fråga om någon ändring i rättegångsbalken. Vad domarna med sin praktiska erfarenhet kunna komma och säga vinner egentligen ingen anklång. Vad detta beror på lämnar jag därhän. Domarna betraktas väl såsom parter i saken, som yttra sig till sin egen förmån, och under sådana förhållanden kunna deras uttalanden inte tillmätas något större vitsord. Det var ur den synpunkten, som jag var litet tveksam att skriva under motionen, men då jag i alla fall tyckte, att jag, i den mån det var möjligt, med mitt namn ville stödja motionen, skrev jag under, att jag instämde i själva syftet med motionen. Det får sedan bli, hur det vill — riksdagen brukar ju alltid följa Kungl. Maj:t i frågor som denna.

Vad nu just denna fråga angår, kan åtminstone mången lekman kanske tycka, att det i det stora hela är en bagatell, som vi här tvista om, ty tre eller fyra veckor spela ingen roll. Det som kan göras på fyra veckor, kan väl lika gärna göras på tre, resonerar man. Jag skall inte för ögonblicket gå närmare in på det, som denna motion anses innebära så att säga mera på djupet, utan håller mig till förhållandena, sådana som de enligt min erfarenhet te sig ute i det verkliga livet, när det gäller parters framträdande inför rätta och avkunnandet av dom över deras tvister.

Det har ju alltid ansetts vara en framstående domardygdd att vara noggrann, samvetsgrann och omsorgsfull för att på den vägen söka nå fram till ett slutmål så pass riktigt, som det över huvud taget är möjligt att komma till för vederbörande domare. Jag tror förvisso också, att det allttjämt är svenska folkets mening, att sådana domaregenskaper skola vara gällande och allttjämt skola få lov att leva och frodas. Men man tänker dock rätt så litet på, att när det gäller att fälla dom eller utslag i svåra och mera invecklade mål, behövs det i alla fall för domaren en tid till eftertanke och övervägande. Jag tror inte med min erfarenhet, att en part förlorar på att domaren får tid att skärskåda hans sak. Jag tror verkligen inte, att det ligger någon fara i detta, utan snarare en viss fördel. Men jag förstår också mycket väl dem, som vilja så att säga pressa upp farten, ty den synpunkten står ju i överensstämmelse med själva tidsandan. Allting skall gå så fort och hastigt nu för tiden! Det är, som om nerverna inte räckte till för att avbida domen eller det slutliga utslaget i ett mål. Därför säger jag mig själv mången gång, att en samvetsgrann och noggrann domare, som vill försöka att få tid för att gå på djupet med en svår och invecklad sak, står liksom inte i överensstämmelse med tidsandan.

Naturligtvis kommer det alltid, så vitt jag kan förstå, framdeles liksom hittills, att bli en hel del mål, som komma att gå till domstolarna. Det blir alla åklagaremålen och alla de mål, som röra mera så att säga personliga förhållanden, äktenskapsskillnadsmål, boskillnadsmål, konkurser och dylikt. Jag kan inte här räkna upp allt, som av skilda anledningar allt framgent har möjlighet att komma till domstolarna. Men i verkligheten är det nog på det sättet i alla fall, att människorna numera vilja undvika domstolarna så mycket som möjligt för slitandet av sina tvister. Så långt som det över huvud taget är möjligt vilja människorna slippa ifrån att med sina namn stå och skylta på domstolarnas uppsproslor. Människor i modern tid tycka inte om att släpas inför offentligheten för att där bli rannsakade av en herre, som petigt och

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

noggrant sitter och frågar ut dem om allt möjligt, som kan röra deras sak, och som rotar och snokar i alla omständigheter i målet, för att domaren för sin del skall kunna bilda sig en klar uppfattning om hur själva saken ligger till.

Det tycka inte människor om, de bli irriterade av dylikt. Folk har en helt annan läggning nu för tiden än förr. Jag känner många stora affärsmän t. ex., som absolut inte bry sig om den där minutiösa rättvisan, som domstolarna söka skipa. Huvudsaken är för dem och för en betydande mängd andra moderna människor att få ett besked i saken, så att den blir utagerad. Man gör hellre upp med motparten, även om man inte får sin rätt fullt ut, än man ger sig in på en långvarig rättegång. Man släpper efter på sina krav å ömse sidor bara för att slippa hela det tråkiga domstolsförfarandet och slippa skylta inför offentligheten, låt vara att ett domstolsutslag för allt i världen kunde vara minutiöst rättvist. Det är inte det som är viktigast. Det viktigaste är att få saken ur världen, så att man kan fortsätta, som om ingenting hänt. Det förtjänar man mest pengar på, och det är det enda riktiga enligt dessa personers uppfattning. Jag skulle nästan tro, att människor av modern läggning ute i affärslivet tycka, att hela diskussionen om huruvida den tid, inom vilken dom skall avkunnas, bör bestämmas till tre eller till fyra veckor, är rent nonsens. Vad man önskar är ett besked i saken, och det vill man ha fort.

En sådan inställning är emellertid självfallet ganska oförmånlig för domarna, ty de ha dröjt sig kvar på den gamla ståndpunkten, att en domare skall gå noggrant och omsorgsfullt till väga för att komma fram till ett rätttrådigt och rättvist utslag. Denna ståndpunkt ha de svårt att överge. De flesta domare äro inte heller, det må jag säga, så begåvade som det förutsattes av mången modern reformator, vilken menar, att sanningen nästan omedelbart skulle stå ganska klar för rätten. När det talas om att utslaget skulle bli rättvisast, om man lät det omedelbara, personliga intryck, som man får vid sista rättegångstillfället, bli avgörande, så stämmer det inte alltid med erfarenheten. Det skulle enligt min mening kunna inträffa, att domaren, om en sak drives på ett synnerligen fördelaktigt sätt, rent av kan lockas i fördärvet. Det kan hända, att man, när man ser på ett mål efteråt i lugn och stillhet, får en annan uppfattning därom än man fick genom det omedelbara, personliga intrycket. Ofta är det dessutom så, att domaren inte med bästa vilja i världen kan ha sin uppfattning färdig vid det sista rättegångstillfället, bl. a. därför att man inte alltid vet, när det sista rättegångstillfället blir. Vidare händer det, att parterna just vid det sista tillfället inge långa skrifter, som domaren aldrig sett förr. Jag har mången gång bett parter skicka in sådana skrifter till mig i förväg, för att jag skulle få sätta mig in i dem. Men det bryr man sig i allmänhet inte om. Att domaren under sådana förhållanden omedelbart skulle avkunna dom, kan ju inte komma i fråga. En penetrering av sådana skrifter kan ju ge anledning till många funderingar, som man inte kommer på vid själva rättegångstillfället.

Justitierådet Gärde påpekade, att treveckorsfristen inte alltid måste iakttagas. När synnerliga skäl föreligga, kan ytterligare uppskov med domens avkunnande medgivas. Ja, jag känner väl till de talesätten. Jag är emellertid övertygad om, att det kommer att bli mycket farligt för en domare att inlåta sig på att utsträcka tiden utöver de tre veckorna. Parterna, justitiombudsmannen och andra, som hålla ögonen på domarna, komma alltid att kräva så synnerligen mycket för att finna sig i en förlängd frist. Att överskrida de tre veckorna tror jag inte, man vågar inlåta sig på, sedan i lagen föreskrivits denna tidsbegränsning. Det har redan förekommit åtskilligt, som tyder på att denna min uppfattning är riktig, och jag skall senare återkomma till den saken.

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

Det finns naturligtvis en utväg för domaren i den situation, som kan bringas i genom den föreslagna lagen, en utväg som han visserligen inte gärna beträdder, men som han i alla fall kan komma att tvingas in på till följd av tidsomständigheterna: att fälla domar, som äro hastverk. Jag tror inte, att det med den inställning, de moderna människorna i allmänhet ha, skulle göra så förskräckligt mycket, om inte processmaterialet är så väl penetrerat och i alla delar genomtänkt, ty man får ett besked; och är utslaget alltför oriktigt, kan man gå till hovrätten. Men finner man, att det inte är något att bråka om, låter man det vara, ty det är bättre att få ett slut på saken, så att man kan gå vidare i texten, d. v. s. i sin gärning.

För min egen del har jag ju varit domare i så många år, att jag alltjämt står kvar på den gamla ståndpunkten, att domarna böra försöka få sina utslag så riktiga, som det överhuvud taget är möjligt, så välgrundade och så väl genomtänkta, som kan ske. Ett hastigt domslut är som regel aldrig bra, och till och med de gamla domarreglerna talade om för domaren, att han inte skall vara för snar till att döma. Det tycker jag är någonting, som alltjämt äger eller borde äga sin tillämpning, trots vad tiden varslar om en annan inriktning.

Jag anser emellertid också — det är den saken jag skulle återkomma till — att det är något ganska märkligt, man finner, när man forskar närmare efter ursprunget till den kungl. propositionen. Flera talare ha påpekat, att det är ett uttalande av justitieombudsmannen, som ligger till grund för förslaget, och i propositionen finns också en sidhänvisning på den punkten. Jag har verkligen gjort mig besvär att slå upp justiteombudsmannens berättelse för år 1935, där det fall omtalas, som givit anledning till denna kungl. proposition. Jag fann då till min stora förvåning, att det gällde ett av de stora Kreugermålen, för vilket domaren hade satt en utslagstid av två och en halv månad. Han blev angripen för detta av justitieombudsmannen. Det är ju allmänt känt, att en stor mängd Kreugermål handlagts, vilka alla varit ytterst besvärliga. Handlingarna i det mål, som det nu var fråga om, omfattade inte mindre än tre tusen maskinskrivna sidor. Domaren svarade, att hans bisittare varit så arbetsamma och legat så i, att de inte ens utnyttjat sin rätt till ferier bara för att de skulle kunna fullgöra sin plikt. För övrigt var utslaget utsatt till den 23 mars, men ifrågavarande domare hade dessutom till den 6 mars utsatt dom i en annan stor Kreugerrättegång, ett mot Torsten Kreuger anhängiggjort återvinningsmål av osedvanlig omfattning och svårighet.

Justitieombudsmannen tycktes ha varit betänkt på att anhängiggöra åtal mot denne domare, fastän det väldiga mål han haft att handlägga tydligen var av den beskaffenhet, att man skulle kunna tala om »synnerliga skäl» för ett uppskov, varpå justitierådet Gärde fäste uppmärksamheten. Denne domare riskerade således ett åtal, därför att han i sin arbetstyngda belägenhet tog två och en halv månad på sig för att överväga målet; han hade ju dessutom, som nämnt, många andra mål att ägna sig åt. Justitieombudsmannen säger dock om detta fall till slut: »Till antagande att det långa anstånd med utslags avkunnande som rådhusrätten i förevarande fall bestämt skulle ha sin grund i bristande arbetsintensitet å domstolsledamöternas sida — vare sig under ett tidigare eller senare skede av rättegången — gävo mig emellertid handlingarna ej anledning.» De män, som haft att syssla med detta omfattande mål, hade alltså varit flitiga. Justitieombudsmannen ansåg sig inte kunna gå till åtal mot dem.

Här ser man således vad som har givit upphov till den föreliggande propositionen. Jag tycker för min del, att det är en mycket dålig utgångspunkt

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

för propositionen. Men jag vill dessutom säga: tänk vilka stormar bara ett av dessa Kreugermål framkallat i det svenska samhället och tänk om någon skulle komma på den idén att säga: »Ha dessa arbetstyngda domare verkligen haft tillräcklig tid att sätta sig in i dessa stora och besvärliga mål?» Man skulle kunna tänka sig, att en sådan fråga kunde framställas.

I dag resonera vi emellertid inte om den saken utan om frågan, huruvida den tid, inom vilken dom skall avkunnas, bör sättas till tre eller till fyra veckor. Jag vet, att propositionen kommer att bifallas och motionen att avslås, och jag bryr mig inte så mycket om, ifall det ödet skulle drabba motionen. Med den erfarenhet, jag har fått av sådana saker, skulle jag vilja säga, att det nästan vore bättre, att motionen föll, ty om man bifölle reservanternas yrkande, är jag alldeles övertygad om, att det, såsom man har sett exempel på många gånger förut, komme att igångsättas en agitation mot domarna, som skulle beskyllas för oeffter rättlighet och för att inte vilja raska på med utslagen. Jag är rädd för att något sådant skulle kunna inträffa, och det tror jag inte vore bra för samhället. Då är det bättre att gå med på de tre veckorna. Vi få försöka klara oss fram, så gott det går, i avvaktan på ett bättre tillstånd. Det är den enda möjliga utvägen innan vi, som jag hoppas, få en ny rättegångsordning. Under de 10—15 senaste åren har man vid många tillfällen naggat i kanterna på processordningen, och det har blivit så många bakslag för domarna, att det är på tiden, att det genomföres en ny rättegångsordning, innan för många hastverk sett dagen och tillståndet blivit alltför osäkert. I den nya rättegångsordning, som vi vänta på och som många känna till genom föredrag — frågan har ju f. ö. på sin tid behandlats av ett stort utskott — skall domaren, när han sätter sig till huvudförhandlingen, ha hela processmaterialet klart framför sig, så att han vet, vad han skall tala om och hur omfattande målet är. Då kommer han också att få hjälp av advokaterna, som komma att spela en oerhört stor roll och vilkas ställning och inflytande växer för varje dag och vilka ofta betraktas nära nog som den uppgående solen inom juristvärlden. Advokaterna behöva nämligen själva tid på sig för att kunna åstadkomma en tillräckligt omfattande utredning. Då domaren sedan fått gå igenom detta material, kan han vara beredd att döma och göra det, som jag hoppas, i större lugn och med större trygghet än vad som efter den nu föreslagna reformens genomförande kommer att bli fallet.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Den ärade talare, som började denna debatt, yttrade i sitt anförande, att man genom propositionen endast hade avsett att tilltäppa den lucka, som fanns i vår lagstiftning, dock utan att avse, att den bestämmelse, som föreslås i propositionen, skulle inverka på själva handläggningen av målen vid rådhusrätterna.

Jag ber med anledning härav att få erinra därom, att i propositionen har refererats det uttalande, som gjordes av min företrädare i ämbetet, när han föreslog en begränsning av den tid, inom vilken dom skulle avkunnas vid häradsrätt. I detta uttalande framhöll han, att hans lagförslag åsyftade att få till stånd en mera koncentrerad, omedelbar handläggning av målen. Jag erinrar också därom, att i propositionen refereras, såsom för övrigt processlagberedningens ärade ordförande redan framhållit, en framställning av justitieombudsmannen, som innehåller liknande synpunkter.

Med anledning av vad den siste ärade talaren yttrade vill jag endast säga, att utgångspunkten för propositionen ingalunda är den undersökning, som justitieombudsmannen verkställde i fråga därom, huruvida en dom i det stora och invecklade mål, som nyss antydde, hade avkunnats inom rimlig tid. Pro-

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

positionen lämnar ju alltjämt frihet för domstolarna att ta tillbörlig tid på sig vid dömande i sådana mål. Således kan utgångspunkten för propositionen ingalunda ha varit den delen av justitieombudsmanens framställning. Det målet behöva vi inte alls blanda in i denna debatt. I lagen står nämligen uttryckligen erkänt, att där synnerliga skäl finnas för en rådstuvurätt att utöver tre veckor dröja med avkunnande av sin dom står det domstolen fritt.

Vad som har varit utgångspunkten för propositionen är i stället den delen av justitieombudsmannens framställning, vari han betonar, att det redan med nuvarande rättegångsordning är önskvärt, att domarna på ett tidigt stadium i målet, även vid de första rättegångstillfällena och alldeles särskilt före det sista rättegångstillfället, studera sig in både i de faktiska omständigheterna i målet och i de rättsfrågor, som kunna vara av betydelse för doms avkunnande. Det är detta, som justitieombudsmannen har framhållit såsom en synpunkt, vilken vore ägnad att inverka på de lagbestämmelser, som man skulle ge angående den tid, inom vilken det skulle åligga rådhusrätt att avkunna sin dom.

Den siste ärade talaren skildrade de trångmål, varuti en samvetsgrann domare kan komma dels med hänsyn till tidsandan, som kräver brådska, och dels också med hänsyn till detta speciella lagförslag, som nu föreligger i kammaren. Domaren skulle, om han får tiden begränsad till tre veckor i stället för fyra, kunna bli försatt i den situationen, att han inte kunde med tillräcklig samvetsgrannhet intränga i målet. Men vad som här förutsättes är ju, att domaren skall på ett tidigare stadium än hittills försöka bilda sig en föreställning om målet, och processlagberedningens ärade ordförande har ju mycket starkt understrukit, hurusom en sådan anordning är ägnad att höja rättssäkerheten vid våra domstolar. Jag kan icke annat än tro, att det i detta fall liksom i alla andra fall är av mycket stort värde att man, när man skall taga ståndpunkt till en tvivelaktig sak, på ett så tidigt stadium som möjligt sätter sig in i den saken. Jag ber att med anledning av den siste ärade talarens yttrande få säga, att givetvis tar man stort intryck av vad som kan sägas från domarehåll i en fråga sådan som denna. Går man igenom de yttranden, som ha avgivits, finner man, att det bara är en hovrätt, som har gjort några gensagor emot den föreslagna tidsbestämmelsen, och att ett 50-tal rådsturätter ha lämnat den föreslagna begränsningen utan invändning. Det är från några av de större rådsturätterna, som invändningarna ha kommit, och det är givet, att man fäster stort avseende vid de sakliga skäl, som ha anförts från dessa rådsturätters sida. Men man måste naturligtvis förbehålla sig rätten att efter bästa förstånd pröva, huruvida dessa skäl verkligen äro sådana, att de förtjäna tillmätas avgörande betydelse.

Jag kan icke finna annat än att det lagförslag, som här är framlagt, i alla fall är en liten signal, som förebådar den kommande rättegångsreformen. Det är en signal, som antyder det lämpliga i, att man låter det nya så småningom växa in i det gamla. Och något sådant bör ju i detta fall så mycket lättare kunna låta sig göra, som vi alla veta — och vi ha i dag hört detta understrykas i det anförande, som herr Gärde höll — att den anordning, som man måhända i någon mån påskyndar genom att antaga detta förslag rörande måls handläggning vid rådsturätterna, är en anordning, som har gamla goda traditioner i våra underrätter, den anordningen nämligen, att målen skola avgöras omedelbart och på de iakttagelser, som domaren har gjort under sina förberedande studier. Vi skola för övrigt komma ihåg, att i fråga om brottmål skall ju domen enligt nu gällande rätt, då svaranden är häktad, i regel avkunnas omedelbart. Det är således inte någonting så häpnadsväckande, om man nu i lag vill införa, på det sätt propositionen föreslår, en begränsning av den tid, inom vilken rådsturätterna i andra mål böra meddela sina domar.

Ang. doms avkunnande vid rådhusrätt. (Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Den ärade talaren på Blekinge- och Kristianstadslänsbänken slutade sitt utmärkta anförande utan något yrkande. Jag hade eljest tänkt instämma med honom. Jag skall nu, herr talman, med instämmande i hans motivering, med undantag för den punkt, där han säger, att regeringen alltid har rätt — regeringen *har* inte rätt, fast den *får* rätt — be att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter her talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ewerlöf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 40.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hittegoods, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner angående dels rätt för fattigvårdssamhälle att av landsting erhålla gottgörelse för erlagd vårdavgift vid anstalt för psykopatiska och nervösa barn, dels ock fördelning mellan landsting och fattigvårdssamhälle av den till vissa fattiga sinnessjuka utgående folkpensionen.

Ang. kom-
muns kostna-
der för vård
av psyko-
patiska barn
m. m.

Punkten A.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 108, av herr *Sandén* och herr *Torsten Ström*, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta, att fattigvårdslagens 40 § 1 mom. andra stycket skulle, med ikraftträdande den 1 januari 1939, erhålla följande ändrade lydelse:

Lag samma vare beträffande avgift för vård, som lämnats å anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa eller fallandesjuka *eller för psykopatiska och nervösa barn* eller för blinda barn under skolåldern, vilken anstalt tillhör landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, eller å enskild anstalt för sinnesslöa eller fallandesjuka *eller för psykopatiska och nervösa barn* eller för blinda barn under skolåldern, vilken anstalt åtnjuter statsbidrag eller blivit av Konungen för ändamålet godkänd.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att motionen I: 108 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Sandén: Herr talman! Jag ber endast att tacksamt få notera den välvilliga motivering, som utskottet har lämnat för sitt avslagsyrkande, samtidigt som jag ber att få understryka utskottets förhoppning, att den tillsatta kommittén måtte ägna frågan uppmärksamhet utan onödigt dröjsmål.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Herr Norman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten B.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i Ortsgrupperingen jämlikt lagen om folkpensionering, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. behand-
lingen av
ärenden om
folkpension
och barn-
bidrag.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande ordning för behandling av ärenden om folkpension och barnbidrag.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 181, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Bäcklund* och *Bergström* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till åtgärder åsyftande att den kommunala förskotteringen av folkpensionerna och barnbidragen skulle bli obligatorisk och ej handhavd av fattigvårdsstyrelserna utan av andra kommunala organ, t. ex. pensionsnämnderna, samt att folkpensions- och barnbidragsansökningarna hos pensionsstyrelsen och pensionsnämnderna måtte vinna en hastigare behandling.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att förevarande motion, i vad den avsåge åtgärder för åstadkommande av snabbare handläggning av ärenden rörande folkpension och barnbidrag, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

Ang. behandlingen av ärenden om folkpension och barnbidrag. (Forts.)

2) att förevarande motion, i vad den avsåg förskottering av folkpension och barnbidrag, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Herr Ewerlöf började med att utge sig för avspisad motionär, när han yttrade sig nyss i ett annat ärende. På förevarande punkt kan ju också jag i huvudsak anse mig som avspisad motionär. Det gäller här utbetalningen av ålderdomspensioner och man kan beteckna denna fråga så, att det framför allt gäller de fattigaste bland de fattiga. Den motion, som jag och herr Bergström ha undertecknat och framburit, har avsett att få det ordnat framför allt på så sätt, att pensionerna skulle kunna utbetalas tidigare. För handläggning och beslut i pensionsärende åtgår nu i normala fall, sedan pensionsansökan är inkommen till resp. pensionsnämnd, minst fem månader, och är det inte normala fall, utan sådana, där yttranden behöva infordras och där handlingarna behöva gå tillbaka till pensionsnämnderna, så kan det taga den dubbla tiden. Detta medför stora svårigheter för de pensions sökande, som kanske under tiden de vänta på pensionen inte ha någonting att leva av. De nödgas av den anledningen vända sig till fattigvården, och det är klart, att en fattigvårdsstyrelse i sådana fall inte gärna kan underlåta att hjälpa dem under tiden. Detta kan många gånger träffa en mängd människor, som aldrig tidigare ha behövt eller velat anlita fattigvården. De bli alltså av angivna anledning fattigvårdsklientel, och det är detta, som vi motionärer inte ha ansett vara nödigt. Vi ha velat, att man skulle genom en förskottering av pensionen — och sådan får ju ske — ordna på det sättet, att hjälpen i form av förskott inte bleve av fattigvårdskaraktär. Det finnes en och annan kommun, som redan nu har lämnat anslag till detta ändamål, alltså för förskottering av pensioner och barnbidrag, men det stora flertalet har inte lämnat några sådana förskottsanslag, och då finns det ingen annan utväg i trängande fall än att fattigvården får ingripa.

Utskottet har utrett frågan ur många synpunkter, och man har bland annat lämnat en redogörelse för vad som tidigare förekommit i denna fråga. Utskottet omnämner sålunda, att statens besparingskommitté i stort sett har varit inne på samma linjer som motionärerna, men det har, beroende på fattigvårdsinspektören och andra, inte kommit att leda till resultat. Emellertid framhöll pensionsstyrelsen i anledning av kommittéförslaget — alltså statens besparingskommittés förslag — »att styrelsen hade under övervägande ett förslag till en lagändring, som skulle i huvudsak innebära, att varje ansökning omedelbart efter det pensionsnämnden fattat beslut skulle insändas till styrelsen, där ärendet skulle förberedas men icke företagas till slutligt avgörande förrän besvärstiden utgått. Besvär kunde i vanlig ordning ingivas till pensionsnämndens ordförande, som i dylika fall skulle hos styrelsen begära ansökningshandlingarnas återsändande.» Detta var ju ett bra förslag av pensionsstyrelsen enligt mitt sätt att se, men förslaget har, trots den långa tiden sedan 1925, inte effektuerats.

En motion väcktes vid 1927 års riksdag av herr Holmström i Gävle i ungefär enahanda syftemål, men inte heller den föranledde någon åtgärd. Sedermera föreslog 1928 års pensionsförsäkringskommitté, att frågan skulle ordnas ungefär i likhet med vad vi ha föreslagit i vår motion. Men det fanns tre ledamöter i kommittén som voro reservanter, och deras mening blev vid det slutliga avgörandet segrande, varför det inte heller denna gång blev något nämnvärt bättre resultat. Pensionsförsäkringskommittén uttalade vidare, och jag understryker detta uttalande, »att missförhållandet i fråga om väntetiden knappast torde kunna effektivt avhjälpas på annat sätt än genom en anordning i huvudsaklig överensstämmelse med besparingskommitténs ovan omnämnda för-

Ang. behandlingen av ärenden om folkpension och barnbidrag. (Forts.) slag». Oaktat detta har ju ingenting blivit åtgjort för att åstadkomma vare sig en nödig reform av sättet för förskotteringen eller en hastigare handläggning av pensionsärendena. Detta, herr talman, har gjort, att jag för min del har ansett, liksom också min medmotionär, att frågan borde påkalla uppmärksamhet, så att väntetiden för ålderspensionärerna inte bleve så lång, och jag tror det finnes möjligheter att åstadkomma en förkortning. Detta gäller också barnbidragen. Visserligen säger utskottet, att en snabbare handläggning av ärendena om barnbidrag torde komma att vinnas, och det gör ju, att ett ärende om barnbidrag möjligtvis kan behandlas med cirka en månads kortare väntetid än folkpensionsärendena.

Nu har utskottet i alla fall kommit till det resultatet, att motionen inte bör föranleda någon åtgärd, och därför skall jag inte här göra något yrkande. Jag vill emellertid taga fasta på slutorden i utskottets motivering: »Såväl frågan om åtgärder för åstadkommande av snabbare handläggning av ifrågavarande ärenden som spörsmålen om förskottering sammanhånga givetvis nära med de frågor av organisatorisk och annan art, vilkas utredning överlämnats åt kommittén för verkställande av översyn av socialvården. Med hänsyn härtill har utskottet icke funnit sådana skäl vara för handen, som böra föranleda riksdagen att i anledning av motionen göra någon framställning till Kungl.Maj:t.» Då så är förhållandet, gör jag som herr Sandén: jag vädjar till denna kommitté, som skall handlägga spörsmålen angående den sociala verksamheten i allmänhet, att den måtte ägna denna fråga en särskild uppmärksamhet, så att pensionärerna skulle kunna få sina pensioner litet tidigare efter pensionsansökans inlämnande, och att, där förskottering behövde ske, denna icke finge fattigvårds karaktär.

Jag har för övrigt intet yrkande, herr talman.

Herr Norman: Herr talman! Utskottet har inte ställt sig avvisande till den tanke, som motionärerna här ha framfört beträffande behovet av att de ärenden, varom nu är fråga, handläggas så snabbt som möjligt, och att de fattiga människor, det här är fråga om, så snart som möjligt komma i åtnjutande av de förmåner, som samhället har tillerkänt dem. Det är således icke av några som helst principiellt avvisande skäl, som utskottet har hemställt om avstyrkande beträffande motionen.

I motionen påyrkas en utredning, och utskottet förutsätter, att den utredningen kommer till stånd i det stora sammanhanget. Nu är det ju ett mycket vidlyftigt problemkomplex, som socialvårdskommittén, om jag så får kalla den, har att handlägga, och arbetet kommer säkerligen att kräva en rätt omfattande tid. Men i direktiven för utredningen framhåller departementschefen, att utredningen inte bör föranleda, att nödvändiga författningsändringar undanskjutas, tills kommittén är färdig med sitt arbete i dess helhet. Jag kan således instämma i den förhoppning, som motionären här framfört, att frågan tages under övervägande i socialvårdskommittén och, om det så befinnes möjligt och lämpligt, blir föremål för ett avgörande inom kommittén redan innan kommitténs arbete i dess helhet är slutfört. Under tiden ha ju kommunerna möjligheter att tillgodose de fattigas rätt i detta fall genom att förskottera pensionsbidragen. Utskottet har understrukit önskvärdheten av att denna möjlighet tillämpas i allt större utsträckning, och för min del anser jag det vara synerligen betydelsefullt, att så sker.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Källman: Herr talman! Jag vill endast framhålla, att denna fråga är mycket svårlost. Redan i år t. o. m. gårdagen har jag haft tillfälle genom-

Ang. behandlingen av ärenden om folkpension och barnbidrag. (Forts.)
 gå 231 pensionsansökningar och därvid funnit i likhet med tidigare erfarenheter, att när det undersökes huru vederbörande sökande för närvarande erhålla sin försörjning, så framgår det som regel, att de antingen förbruka ett mindre, sparat kapital eller att de försörjas av barn eller andra anhöriga, eller att de redan ha fattigvårdshjälp. Som bekant ha kommunerna rättighet att förskottera de vanliga folkpensionerna, och barnbidragen förskotteras direkt från pensionsstyrelsen. Jag vet knappast vilka åtgärder, som skola vidtagas för att förkorta tiden från ansökans, jag säger inte ingivande, ty det blir inte alltid bifall, utan från det ansökan bifalles och till dess att pensionen kan utbetalas. Skall man nämligen bevara sökandens rätt att anföra besvär och söka rättelse i ett pensionsnämndsbeslut, måste en besvärstid finnas — vi ha ju också offentlighet i högsta grad över denna angelägenhet — och skall man ha sådan besvärstid, är det omöjligt att förkorta tiden alltför mycket.

Nu skall enligt utskottets mening den s. k. socialvårdskommittén komma fram med ett förslag i ärendet, och då få vi sannerligen inte ha bråttom, ty med de direktiv, som äro förelagda denna kommitté, skulle jag gissa, att om 8 år eller någonting ditåt ha vi att förvänta ett förslag — minst 8 år, såvitt nämligen kommittén skall framlägga ett förslag rörande frågan i dess helhet. Således få vi sannerligen inte tänka på någon skyndsamhet i detta fall.

Jag har intet yrkande, och jag är inte i stånd att föreslå åtgärder i syfte att tillmötesgå motionärerna. Jag har endast velat i allra största korthet antyda de svårigheter, som föreligga för åstadkommande av en ändring, ävensom att det ej heller är så särdeles trängande därmed. Dessa svårigheter bliva så mycket större som vi från och med i år ha att räkna med, åtminstone under det första halvåret, kanske tre gånger så många ansökningar som under ett föregående år, närmast nu med tanke på barnbidragen samt olika dyrortsgraderingar.

Jag har, som sagt, herr talman, intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 92, 98, 102—104 och 111 blevo desamma på begäran bordlagda.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av vissa i statsverkspropositionen beträffande Statens allmänna fastighetsfond, kommunikationsdepartementet, gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförmåner för viss personal vid Varberg—Åtrans järnväg;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till svenska järnvägsmännens vilohemsförening u. p. a. av tre barackbyggnader m. m.;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar; samt

nr 36, i anledning av väckt motion om en statens sommar- och sportstugelånefond; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion rörande viss ändring i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete.

Ledighet från riksdagsgörömlen på grund av utrikes resa beviljades herr *Öman* för tiden från och med den 23 till och med den 26 innevarande månad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.53 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
